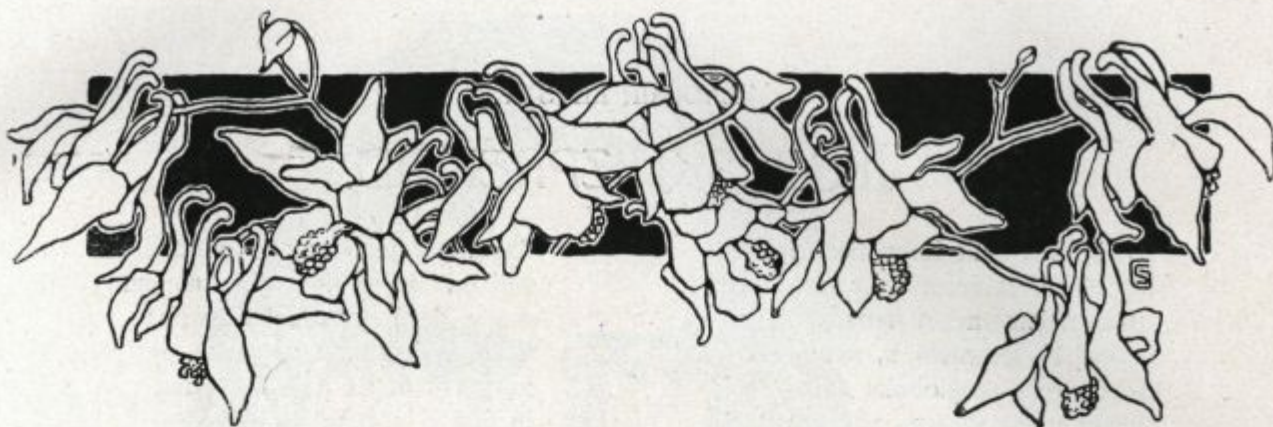

B. CSIKOŠ-SESSIA : PORTRET.

PAVEL GOLOB:

SLOVO.

Nespametno je vrat kloniti ječi,
ki zida jo brezupnosti čemernost,
zidov teh sivih siva neizmernost
zapre poslednjo gaz, vodečo k sreči.

Prepozni kliki v neizbežni gneči,
očitki: O preslepa lahkovernost,
najdrzovitejših namer prešernost!
Takrat so prsi že prebodli meči.

Ná roko, in Bog s tabo, plavolaska!
Odslej skrbel bom, da požene popje
spet moč, ki vsa oči zdaj tvojih rop je.

In da ne bode tvojih rokec praska
za srce moje smrtonosno kopje —
oklep čez! na obraz kamnena maska!

VERNE DUŠE.

„Še včeraj si bila tujka mi.
Šumela je vrba žalujka mi —

„Kdo spava tukaj?“ vprašala si,
odgovor molče poslušala si.

„Imel sem cvetko — zvenela je,
imel sem ptičko — odpela je.

Utihlo življenje je mojih sob,
tu ljubica moja ima svoj grob.

Minulo je leto in mnogi dan,
odkar moj srček leži pokopan.“

Gorele so lučke, ugašale,
molitve se tiše oglašale.

Vrnila se v mestu sva v toku ljudi;
blestele so tvoje lepe oči,

razseval je blaženost tvoj obraz,
postala sva srečna, ti in jaz.“ — —

Drhteče se ustne stiskajo,
na nebu zvezde mežikajo.

Pa morda so to prve ljube oči,
ki v onih višavah nekje živi?

Na nebu se zvezde utrinjajo —
nekdanjih noči se spominjajo?

VLADIMIR LEVSTIK:

JESENSKI IZPREHOD.

Beli venci z drobnim listjičem
so oblaki ta večer na prsih
duše neizmerne, o nebo!
v listjiču srebrnem ti, nebo,
in ta tvoja pragloboka duša,
kakor morje drobno valoveče,
ki device vanje stopajo
trepečoče, s čistimi nogami —
duša, svetlo, svetlo hrepenenje!

Človek tih prišel je izza gozdov
in kot iz neba je padla cesta
židana po temnem, temnem polju,
bela žida na mrakotno polje,
na poljane iz vrhov nebesa,
židan trak zamišljene neveste . . .

Sklonil se je potnik in poljubil
beli trak in se nad njim zamaknil
ves v klečé podarjeni ljubezni;
ti pa si dlani mu položila
na glavo in na pobožne rame
in bila si z venci belimi
daljna, ljubljena, iz sanj rojena,
kakor sveča toplih krasnih sanj,
duša neizmerna, o nebo!

Ali v klancih je bilà jesen
in je z listjem velim šepetala;
vzdramil se je tujec, vzdignil čelo:
žalost sama, hitel je smehljaj
za bežečim čudežem po svetu;
svet je bil namah ves črn in mrzel
in ljubezen je bilà kot zvezda,
ki je zdavna, zdavnaj zatonila . . .

V temi poje bolna misel — ptica
strtih kril, z jesenskimi vetrovi:
„Saj nemara sva, o kdaj že, mrtva,
al nemara sva le dvoje belih,
rosnih želj, ki so se oglasile
v pragloboki vsebrebrenosti
duše božje, ko se je raztužil . . .

DOMOVINI.

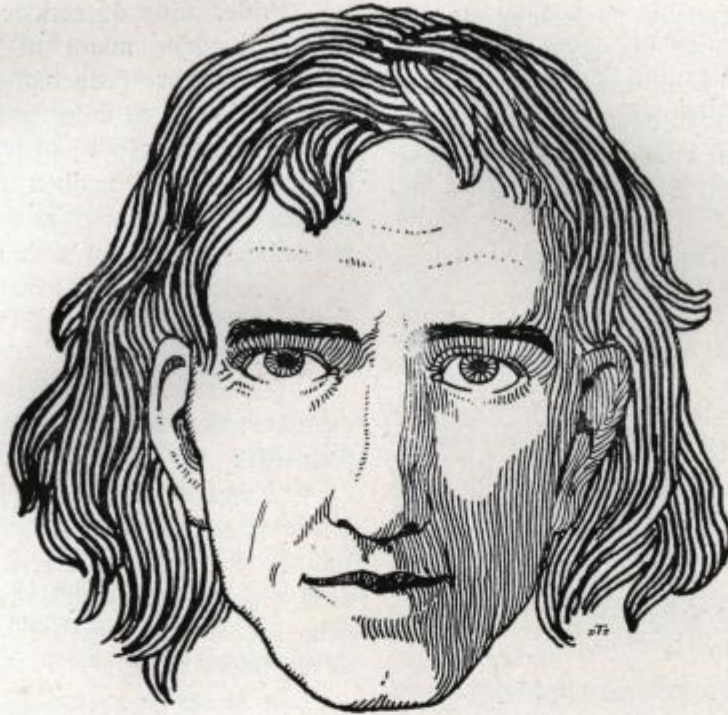
„Kje te bo žejna duša spet spoznala,
kje hrepeneči lice se odgrne,
ki skozi blodne dni svetle in črne
zgubljena je zgubljenega iskala?

Kdaj, domovina, vesna se povrne,
da boš kot nekdanj spet pred mano stala,
v ljubezni prve glorijski sijala,
kdaj sanja s sanjo se v resnico strne?“

Pastir, kaj kličeš svojo pastirico,
sentimentalnih iger lepo drugo,
ki si, otrok, jo venčal za kraljico?

Našel bi, v srcu devo in svetnico,
izžeto, stokrat skrunjeno vlačugo
med hotnoustim tujcem in zvodnico!“

SAŠA ŠANTEL:
„VELI JOŽE“.

(IZDALA
„MATICA SLOVENSKA“).

C. F. GOLAR:

PASTIRSKA LJUBEZEN.

Vrh gore, sredi pisane planine, v rožah in travah, nastlanih in spletenih v prelepo pomladno odejo, pod oblaki in nebeškim zlatom, je stala bela, zapuščena cerkvica svetega Matevža. Sveto opravilo se ni več opravljalo v njej, dišeče kadilo se ni zažigalo in molitve in beseda božja se ni glasila med praznimi zidovi in pod nizkim stropom. Stari župnik iz doline se ni pokazal več v starem in oguljenem mašnem plašču z obledelim križem na hrbtu pred trohlím in razjedenim oltarjem, ponekje še pozlačenim in ozaljšanim z zdavnaj mrtvimi rožami, ki so, Bog bi vedel kdaj, cvetele in pile roso in solnce. Bil je ozaljšan z zlatimi in srebrnimi češnjami, spletenimi in povitimi v košat snop, povezan in opleten z rdečimi in plavimi trakovi, ki ga je nedolžen angel brez leve nožice — snedla mu jo je lačna miška — podajal svetemu Matevžu.

Altar je bil popolnoma lesen, in ob robovih je bilo nad vse umetno in lepo izrezljano za ped široko pšenično klasje in vinska trta z grozdem, ki se je vila okoli in okoli ter spletala prelep venec. In vse je bilo pozlačeno, a zdaj se je zlato na mnogih mestih obletelo, se zagrnilo s

prahom in prepreglo s pajčevino, ki so jo natkali dolgokraki pajki ob tihih in dolgočasnih popoldnevih. O, Bog bi vedel, kje je tista pridna roka, ki je izdelala ta altarček in opravljala svetemu Matevžu posvečeno in angeljcem dopadljivo delo! O, Bog bi vedel, kje je že tista modra glava, ki je premislila vse to!

Le cerkveni patron, sveti evangelist Matevž je še vedno stiskal pod pazduho velike bukve, ki pa so jih že zdavnaj preorali marljivi in prebrali učeni črvički, in kazal je z desnico, kateri je tudi brezbožna miška odglodala kazalec, proti stropu in naprej, naprej proti svetim nebesom. In skozi razbita okenca — pastirčki pač so jih razstreljali s kamenji — se je vlivalo solnce in dež in črni grom in zlata zarja v zapuščeni božji hram, kjer je gostoval sam in ubog sveti Matevž, kadar ga ni ob temnih poletnih večerih obiskala sveta Jera in priletela blisku enako v njegovo naročje.

Časih pa, ko je bil zatopljen sveti evangelist, naš preljubi svetnik v molitev in pobožno premišljevanje, sta prihitela v cerkev pastirček Janezek in pastirica Metka ter se tam ljubila. Sebi in svoji ljubezni sta jo posvetila, ker tam ju ni motil nikdo, a zunaj so žgali solnčni žarki, ali je

strašil ljuti grom. V cerkvi pa je bilo vse tiho in mirno: Svetnik je molil, angeljčki so nedolžni in neumni, miški pa ni bil mar Janezek in ne Metka in ne njuna mlada ljubezen, temveč je lepo mirno rezljala s svojimi zobki in glodala starinski svečnik, ki je bil — oj, Bog ve od kdaj — nakapan od voska.

Janezek je bil star deset let, a Metka je bila še mlajša, in oba sta imela svetle lase in rdeča lica. In časih se je sveti Matevž nenadoma vzdramil iz svete govornice z Bogom, morda ga je zbudil vesel zveneč vzklik, morda rohneči grom, in takrat je imel kaj videti in slišati: Janezek in Metka sta sedela na stopnici tik altolja ter drug drugega zaljšala z rožami. Metka je nakitila Janezku klobuček, on pa ji je ovil kito z rožami in teme ji je posejal s cvetjem. In potem sta se prijela za roko ter pokleknila pred sveti altar. To je bila njuna ljubezen in poroka.

Veliko veselje je imel sveti Matevž nad pastirčkoma.

* * *

Dve gori sta skupaj rasli in bili sta kakor dve pisani roži, tako polni sta bili cvetja, in bili sta kakor dve krasni ptici, tako polni sta bili petja. In po plavih zvezdnicah in belih šmarnicah, po rmenih lilijah in višnjevih ostrožnicah, med škranjčki so se pasle ovce in jagnjeta. Janezek je pasel na desni gori, in nad njim se je košatil sveti Matevž s svojo belo cerkvico. Metka je pasla na levi gori, ki ni imela cerkvice, a je bila zato njena planina bolj polna zdravih zelišč, in bolj okrogla in lepa je bila njena čeda.

Gladko in rahlo položeno, zeleno svileni sedlo je vezalo obe gori, in tam v senčnem zatišju veselih brez sta se shajala ob lepih in jasnih opoldnevih. Tam sta sanjala o zakletih poljih in zlatih lešnikih in tam sta se tudi spoznala, ko je Janezek prijezdil rogatega jarca k njej in njeni družini na poset.

A danes ni videla Metka že vse popoldne svojega tovariša, zato je poklicala k sebi najstarejšo in najpametnejšo ovco ter ji naročila:

„Jaz grem sedaj gledat, kje se mudi Janezek. Ne vem, ali pase po brezju ali mu je oven odpeljal čedo v hrastje. In to veš, da mora potem do mraka letati po trnju in skalah, in meni se smili, ker se imava rada. Gor k cerkvi bom tekla in pogledala; če se ne vrnem do noči, pa pridi za menoj in jagnjeta pripelji!“

Ovca je modro pokimala z glavo, in Metka je odhitela.

Pride, pride do cerkvice in pogleda na vse strani, ali nikjer nikoli ni Janezka in ovna ni nikjer in njegove čede tudi ne. Oj, kaj bi zdaj!

Ali Metka ni dolgo premišljevala. Splezala je po dolgi in polomljeni lestvici v zvonik, kjer je še vedno visel majhen zvon, ne večji in ne manjši od klobuka. Vzela je v roke kladvece, naslonjeno ob zid, in udarila po zvonu.

„Žvenk,“ je zazvenelo. In potem trikrat zapored „Žvenk-žvenk-žvenk!“ Tako je poklicala Janezka.

„O, zdaj že vé in sliši, da ga kličem,“ je mislila Metka, in spomnila se je, kako sta se bila domenila:

„Kadar ti bo dolgčas po meni, pojdi v zvonik in udari trikrat na zvon! In kjer bom, povsod te bom slišal in letel k tebi. In potem pozvoni, in jaz bom vedel, da me kličeš, in čimdalje boš zvonila, tem bolj bom hitel, ker vem, da me imaš rada.“

In Metka je začela zvoniti ter naročati po zvonu:

„Pridi k meni! Jaz te imam rada!“

Znova je udarila s kladvecem in poklicala: „Janezek!“

Vse je bilo tiho.

„Pridi k meni! Jaz te imam rada!“

Zvonček je žalostno zvonil in nosil hrepenenje po gori, zvenel je kot prošnja in zažuborel časih kot zaljubljena kosova pesem.

„Janezek!“

Metka je bila hudo žalostna.

Pogledala je skozi lino globoko dol v dolino, a nikjer ni bilo videti Janezkove čede, in potem se je ozrla na drugo stran, in glej! Metka bi bila skoro od samega veselja planila iz zvonika, zakaj zagledala je, po čemer je hrepenelo njeno srce:

Sem iz hrastja se je gnala bela kopica, bila je kakor oblaček na nebu, in pred njim je skakal majhen pastirček. Časih se je potočila bela kepica od čede, vse se je razkropilo in razletelo po grmovju, a zopet se zgnetlo skupaj in gnalo za pastirčkom, ki je tekel in tekel navkreber. Že ga je lahko spoznala, pozdravljala ga je z roko iz zvonika, in nato pozvonila:

„Jaz te imam rada! Jaz te imam rada!“

Nato je ostal beli oblaček za pastirjem, polegel je po brezju, se skrnil med grmovjem in se združil z zemljo. A pastirček je hitel, hitel, klobuk je imel v roki in prsi razgaljene. Metka se je nagnila skozi lino in široko in veselo so se smejala njena rdeča in zdrava lica, in z rokami je ploskala in klicala:

„Janezek, Janezek!“

Skočila je k lestevici in se spustila v cerkev. Pastirček je uprav planil skozi duri, in obstala sta drug pred drugim. Oba sta se smejala in šla nato proti altarju.

„Ti pa ne veš, kaj sem videl v hrastju,“ je dejal resno Janezek.

„Ti, kaj pa?“

„Zdi se mi, da je bila srna. Tri so bile, ki so se pasle tam po gričju.“

„Ali so bile velike?“

„Ena je bila velika, dve pa majhni. Naš oven jih je zagledal in jo mahnil za njimi. Potem pa še ovce. Zato me tako dolgo ni bilo.“

„Jaz sem že mislila, da te je medved.“ Sedla sta na stopnico pred altar, in Metka je vzela pastirjev klobuk ter ga ovila z vencem, ki ga je spletla iz plavih in rdečih rož.

„Vidiš, te rdeče so šmarne zvezde in pomenijo, da te imam rada.“

Smehljaj se je in ji položil roko okoli vrata in ni vedel, kaj bi dejal. Premišljeval je in nato počasi odgovoril:

„Metka, jaz ti bom pa kupil na semnju zlat srček. Gospodar mi je dal o svetem Juriju dva tolarja, in lahko ti kupim.“

„Ti, nikar! Saj mi lahko kupiš rdeč srček iz lecta; saj veš, zakaj?“

„Zakaj?“

„Ali res ne veš? No, kaj bo, kadar boš velik?“

„Kadar bom velik in kadar boš ti velika, pojdem k župniku, in potlej bo najina poroka. Drugo leto dobim o svetem Juriju še tri tolarje. Ali nočeš zlatega srčka?“

„Rajši imam rdečega. Saj veš, da jaz zdaj še nič ne zaslužim, in ti nič ne morem kupiti.“

„Metka, jaz te imam pa rad.“

„Saj te imam tudi jaz. Kar v oltar bi te dejala in te gledala. Ali vidiš svetega Matevža, kako modro naju posluša? Pa so naša mati dejali, da hodi k njemu sveta Jera v vaš. Lani je bilo o kresu, pa je zletela svetinja tu nad gorami. Ali misliš, da naju razume?“

„Ah, kaj bo razumel, saj je lesen.“

„Saj vem, da ne, pa to kar tako rečem. Če bi ga povabila na ženitovanje, pa bi prišel?“

„No, pa ga povabi!“

„Sveti Matevžek, ali prideš na najino ženitovanje?“

„Vidiš? Je že pokimal.“

„Ali res, sveti Matevžek?“

„Je že spet pokimal.“

„Ali slišiš? Kaj je pa to?“

„Miška. Za oltarjem sedi in zobke brusi.“

V tem se je zaslišalo šumenje pred vratmi, in preden sta se ozrla pastirčka, že je bila svetega Matevža cerkvica polna belih ovc in jagnjet. Nekaj jih je poglelo okoli Janezka in Metke, druge pa so se začele sprehajati okoli oltarja.

Ostali so vsi skupaj, dokler ni večerna zarja neslišno prišla v vas, zakaj njeni rožni prsti niso mogli potrkati na okna. Obsijala jih je in potopila v zlato luč, ovce in pastirčka, Matevža evangelista in miško, ki je začudeno pogledala to nenadno, bajno luč in nato hlastnila po njej z zobki. Tako zelo je hlastnila, da si je takoj enega oddrobila ob brušenem zlatu.

*

Grom je bučal skozi razbito okno na uho svetemu Matevžu, in sveti evangelist je bil že zelo gluhi in nadložen od starosti, a navsezadnje se je le zdramil.

„Salabolt, zdaj le bo pa huda ura,“ je mislil strahoma in ogledaval svoj plašček, ki so ga miške že sklestile skozinsko, oziral se je na okna, ki so zijala votlo in široko, in se zavijal in stresal.

„Kod pa neki hodi Metka,“ se je nato pobaral, „ki ima tako mlada in rdeča ličeca?“ In ves je bil v strahu zanjo, zakaj vedno bliže je prihajala huda ura, in močnejši in močnejši je bil grom, ki mu je udarjal na uho. „Da bi se ji le kaj ne zgodilo!“ In zamišljeno je majal z glavo.

„Pa Janezka tudi še ni in ga ni! No, zanj se ne bojim, on bo že našel kam! Še nikoli me ni izgrešil in moje hiše, in toliko ovac in druge živali napodi k meni, da skoro sam nimam prostora.“

Komaj je sveti Matevž to izustil sam pri sebi, že je planil Janezek v hram božji, in za njim in pred njim se je gnala bela truma brez števila. A Janezek je takoj izginil po lestevici v zvonik, in svetnik je zaslišal tožno ječanje zvonca, ki je praševal:

„Metka, Metka, kje si, Metka!“

A zunaj je že lilo izpod neba, svetel blisk je sekal in rezal črne oblake, grom je rjul in valil gore in prepade po nebeških dvorih.

„Metka, jaz te imam rad! Pridi k meni!“ je prosil in jokal zvonček.

A že se je zaslišal veseli vrisk pastirčkov, ki je urno pridrsal po lestevici v cerkev, planil nato skozi duri na prosto.

In kmalu se je prignetla druga truma ovčic in jagnjet v cerkev, in za njimi Janezek in Metka, premočena in premražena. Vsa cerkev je bila natlačena, in svetnik Matevž se je stiskal v svoj

kot, da bi bilo vsem dosti prostora. Pastirčka pa sta sedla drug poleg drugega sredi svoje čede in se smejala in objemala.

„Ti ljubi sveti Matevžek,“ ga je hvalila pastirica, „če bi ti ne imel svoje hišice, kam bi se dela s svojo čedo, in kam bi se skrnil moj Janezek!“

In svetnik je modro pokimal, in zasvetila se mu je brada, vsa zlata in košata.

Pastirček pa je objemal svojo prijateljico, njene nožice in ročice ter se z ustmi, z lici dotikal njenega obraza. Hvalil in blagroval je hudo uro, ki je vedno nanovo s črnim zagrinjalom prepregla obok božji, ga vedno znova raztrgala in razžgala z bliski in vrgla na tla z gromom in divjim krikom in nebeškim tuljenjem.

In vse popoldne in ves večer in vso noč je divjalo in tulilo; čeda pa je mirno ležala in počivala pod zaščito svetnikovo, in pastirčka sta slonela drug ob drugem. In ko je prisijala jutranja zarja, se je zasmehljala, in zasmejala se je solnce, ki se je pripeljalo izza gora na zlatem vozu. A sveti Matevž je bil zatopljen v molitev in je pobožno premišljeval.

*

In tako je šla pomlad in je šlo poletje. In ko so že vsi svetniki gledali izza lesov, sta pastirčka gnala svoji čedi v dolino. In dogovorila sta se, da se zopet snideta spomladi, zakaj vsak je imel svojo domačijo na drugi strani: Janezek proti jutru, kjer solnce izhaja, a Metka proti večeru, kjer solnce zahaja. Poslovala sta se, in deklica je dala svojemu prijatelju v spomin rdečo divjo rožico, ki jo je utrgala še poleti, ko se je velik gad že spenjal proti njeni nogi, da jo vko-lje, a ga je v zadnjem trenutku ubil Janezek s palico. A on ji je dal v spomin rdeč srček. Ločila sta se, in Metka je jokala vso pot do doma, a Janezek se je branil solz, in šele ponoči, ko ga ni videl nikdo, se mu je oko orosilo, in do jutra mu je tekla kaplja za kapljo po licih.

O, kako je dolga zima! Kako pusti in ledeni so dnevi! Sneg pada zjutraj in ves dan in vso noč. In mraz in led in megle.

In Janezka je vedno zeblo, in nič ni slišal in nič ni zvedel o svoji prijateljici. Štel je dni in tedne, kdaj mine zima, kdaj pride v deželo sveti Jurij in razgrne zelen in pisan plašč čez gore in planine.

Dolga, dolga je zima, a glej, že je šel Božič, in že je pust odmaškaroval, in tudi postili smo se. Tu je Velika noč, a Janezek ni vesel

praznikov, lepih in bogatih, saj ni Metke nič na obisk. In obljubila mu je. Dal bi ji pirhov, vse, kar jih ima, in kolača bi ji dal, in pomarančo bi ji dal, ki mu jo je kupila gospodarjeva hči. Zelo prijazno dekle je to, zlasti Janezka milo gleda.

No, in sveti Jurij, tako dolgo zaželjeni, je tudi v deželi, in jutri bo gnal Janezek čedo na pašo. In tam na planini pri cerkvi svetega Matevža, spreljubega Matevžka, si bosta gledala oči v oči on in Metka.

Kako je vriskal Janezek, kako je vriskal!

„Ju-ju-ju-hu-hu!“

Tako je vriskal Janezek, tako je vriskal!

Na, glejte, glejte, in naš Janezek je že pri cerkvi, je že pri cerkvi. In na nasprotnem robu se že pase čeda njegove prijateljice Metke.

Kako je vriskal Janezek?

„Juj-uj-uj-huj-huj!“

Tako je vriskal.

A nikdo mu ne odgovori. Zakaj mu ne odgovori Metka?

In pastirček Janezek gre v cerkev pozdravit svetega Matevža. Še stoji v oltarju, in zdi se, da se je razveselil svojega znanca. A njegov plašč je še bolj luknjičast, in njegova brada nima že nič več zlata, in miška mu je odgriznila že tri prste.

In Janezek se prikloni svetemu Matevžu in gre po lestvici v zvonik in zazvoni:

„Metka, Metka, jaz te imam rad, pridi k meni!“

In glas leti po gori, in hrepenenje gre ž njim in žvrgoli in prosi in joka.

„Metka, jaz te imam rad!“

In Janezek se ozira skozi line, a nikogar ni k njemu. A znova prosi in ječi še bolj milo:

„Pridi k meni!“

A glej, že lezejo večerne sence, in Janezek odide k sosedni čedi in kliče:

„Metka, kje si, Metka?“

„Kaj pa češ?“ se oglasi sirov in star glas. Janezek se prestraši, a praša vseeno:

„Ali ni Metke tukaj?“

„A tiste pastirice? Tiste ni.“

„Kje pa je?“

„A tista pastirica Metka? Umrla je o Božiču.“

In Janezek zaihti, zaihti. Na vso moč steče k cerkvi in gre v zvonik, in plaka in ječi z zvonom:

„Metka, jaz te imam rad...“

DR. JOSIP CIRIL OBLAK:

MED BRATE BOŠNJAKE.

IV.

(Dalje.)

sak tujec najde v bosanski prestolici dovolj razvedrila in zanimivosti, Slovenec posebej pa v „slovenskem omizju,“ ki šteje lepo število slovenskih rojakov iz vse Slovenije.

Slovenci imajo bogato čitalnico in prirejajo lepe zabave. Ako pa ne najdeš tudi v sarajevskih družbah zadostnega razvedrila, ako se naveličaš pestrega življenja po mestnih ulicah in trgih, priveže te nase krasna lega mesta, posebno pa še divna njegova okolica. Sarajevo je središče najlepših in najraznovrstnejših izletov.

Da je eden prvih in najhvaležnejših turistovskih ciljev — Trebević, mi ni treba poudarjati. Bivati v Sarajevu in ne polezti na ta krasni, vitki vrh, raz kateri ti vzplava oko daleč do mej anektiranih dežel, posebno lepo pa na čarobno, v podnožju Trebevića ležečo bosansko stolico, — bi se reklo isto, kakor bivati v Postojni in ne ogledati si slavne jame.* Krasna ježna in vozna pot je izpeljana naravnost iz mesta ven na 1657 metrov visoki vrh, med potjo pa uživaš miljé prave planinske pokrajine... Dve urici po bližnjicah — in zgoraj si!

Divja gorska krasota pa leži tudi v dolini, in ni ti ravno treba laziti na Trebević. Takoj za gornjim koncem mesta se začanja soteska Miljačke, ki doseže višek romantike v okolici „Kozje čuprije.“ V tej smeri te vabi iz te divje, tesne doline pot na Han Pale pod Romanjo planino, kamor zahaja toliko Sarajevčanov v poletju na razvedrilo.

Na nasprotni strani Trebevića se vleče iz doline Miljačke dolina Koševga potoka daleč v hribovje; skozi to dolino te privede pot v divje kraje, domovje planinskih orlov, in do krasnega visokega slapa „Skakavca“, ki je sličen našemu Peričniku, samo da ni tako močan.

In Ilidže! To krasno moderno kopališče, v katerem se koncentrira vse razkošje velikega mesta, je pravzaprav le del mesta, s katerim je zvezano z 10 km dolgo železniško progo; v sezoni pa vozi iz Sarajeva v Ilidže in nazaj nad 30 vlakov na

dan, tako da razdalja 10 km niti ne pride v poštev, zlasti, ker so vozne cene bagatelne. To je najljubši izlet Sarajevcev, ki se hodijo kopat in šetat sleherni dan po teh krasnih vrtovih in gozdnih parkih ter pit zdravilno gorko vodo. V Ilidžu je torišče skoro vseh zabav in „teferičev,“ ljudskih in zasebnih, velikih dirk na bližnjem konjskem dirkališču, — z eno besedo vsega tega, kar ti more podajati le najrazkošnejše kopališče in veliko mesto.

Vlada, ki stori vse za povzdigo prometa tujcev in še posebno tega kopališča, upravlja v svoji režiji ter ima nastavljenega tu lastnega uradnika kot nadzornika in šefa ilidžkih hotelov. Cene so izredno nizke, postrežba in red vzorna.

Blizu Ilidža je toli opevano vrelo Bosne, ki pa ni več tako divje, kakor je bilo; tudi okoli njega je posegla roka bos.-herc. vlade ter sredi med neštevilnimi izvirki ustvarila „naravni“ park, ki pa ni neukusen, in težko je reči, da bi vrelo Bosne izgubilo na svoji krasoti. Mojemu ukusu bi seveda bolj prijalo, ako bi ne bili premeknili niti kamena in ne vsadili niti enega drevesa in ako bi pustili vse tako, kakor je ustvarila to največja, najpopolnejša umetnica — večno lepa priroda . . .

Kolikokrat sem sanjaril na svojih izprehodih čez to lepo, bujno sarajevsko polje doli proti kopališču Ilidžu in se oziral čez temne bregove gozdnatega Igmana v ozadje na svetle trate kolosalnega, raztegnjenega hrbta, raz katerega so še v pasjih dneh blestele snežne lise. A vselej je v meni iznova zagorela iskrena želja: povzpeti se na te vedre trate in ta snežena polja visoke Bjelašnice, za katero se skriva bajna hercegovska Švica s svojimi globokimi dolinami in se gromadijo velikanski skladi hercegovskih Alp. Velikokrat sem si zaželel s te veličastne gore, ki krasi ozadje Sarajevskega polja za temnim Igmanom, pregledati vse okupirano ozemlje in še daleč čez meje v sosedne dežele.

Toda težko je bilo dobiti družbo za tako, precej dolgo turo. Pravih turistov v Sarajevu je bilo tedaj malo, med tamošnjimi Slovenci pa še celo nobenega. Končno se mi je vendarle želja izpolnila; kajti naročil sem si spremljevalca in popotnega tovariša s Kranjskega.

* Naše Planinsko društvo in njegovo glasilo Planinski Vestnik se premalo zanimata za jugoslovanske gore!
Op. ured.

Bilo je krasno, sveže julijsko jutro, ko sva krenila čez Sarajevsko polje proli podnožju temnega Igmana, izza katerega se je svetlikala v bajnolepem, rekel bi, pesniškem jutru impozantna masa Bjelašnice s svetlimi svojimi tratami. Kako prijetna izprememba bôj! Nehote mi je priklicala ta pokrajinska slika v spomin slične konture domačih gorâ. Ne vem, ali se samo meni tako godi, da mi prihajajo v tujini vedno in vedno v spomin podobni kraji iz domovine, tako da lahko rečem, da tvori vsako moje potovanje vrsto kombinacij in primerjanj domovinskih in tujih slik.

In ko sva merila s svojimi koraki to bujno Sarajevsko polje ter zrla temno čelo Igmanovo pred sabo, pozdravljal sem v duhu naše Ljubljansko polje, naše Posavje, naš Krim in vse te od peta do vrha temno zarobljene predkraške straže, ki se kupičijo na jugozahodni strani našega bārja, izza katerih se kaže v jasnih dneh aristokratska bela glava naše slovenske Bjelašnice, — veličastnega kralja Notranjskega. — In tako prijetno in mehko mi je postalo pri tem čustvovanju in sanjarjenju o domovini, ki mi je bila tedaj tako, tako daleč...

Da, docela isti miljé je vdahnjen pokrajini v onem predelu Sarajevskega polja, kjer vre in kipi iz sto vrel izpod temnih bregov tajinstveno in mogočno reka Bosna, kakor mistični okolici vrhniški in bistriško-borovniški ob skrivnostnih virih Proteja naših rek.

Lahke meglice so ovijale glavo ponosnega Trebevića nad Sarajevom, ki je bilo že daleč, daleč za nama, kakor prozoren pajčolan se je dvigal nad bosansko stolico belkast dim, ki je prihajal iz struge Miljačke, — jutranje solnce pa je pretkalo vso ravnino s svojim zlatom ter obrobilo bregove Igmanove, h katerim sta naslonjeni vasi Hrastnica in Vojkovići, vsaka vas last enega bega — age, ki stanuje lepo v kraljevem Sarajevu, čakaje mirno na svojo desetino...

Skratka: uživala sva vso poezijo pestrega poletnega jutra. Dasi v juliju, je bilo prav hladno; in nikdo bi ne mislil, da je prejšnji dan vladala afričanska vročina. Sploh nisem še nikjer opazil takšne premenjave temperature kakor v Bosni ravno v Sarajevu. V juliju smo ob deževnem vremenu kurili peči ves teden, kakor v Ljubljani novembra, čez osem dni pa je bila zopet vročina, da jo je bilo težko prenašati.

Jutro je obetalo najlepši dan: pogum nama je rasel. V svoji predrznosti sva mahoma izpremenila svoj načrt ter sklenila poiskati najkrajši, najdirektnější pot na Bjelašnico, dasi je zazna-

menovana nekoliko daljša, a zložna pot prav iz kopališča Ilidže, oziroma od Vrela Bosne čez planino Igman.

Ni na mestu, da bi tukaj razlival žolč nad gorostasno smolo, ki sva jo imela pri tej partiji, pri teh lepih spominih, ki jih sicer gojim na kraljico Bosne. Kako lepo si se nama smehljala, pozdravljajoča naju doli v to ljubko stransko dolinico, ko sva stopala ob živem potočku mimo edinega zapuščenega sela, ki čepi skrito v gozdni idili! Da sva se udrila pri tem enournem gozdnem izprehodu večkrat do gležnjev v ilovico, se razume; saj bosansko blato ni nič manj znano kot bosanske češplje, ki tako izvrstno rodijo v tej mastni bosanski zemljici. Sicer pa sva hodila prav složno in nič hudega sluteča sva se udala povsem uživanju gozdne idile. Potoček pa nama je pel pri tem svojo uspravajočo pesmico.

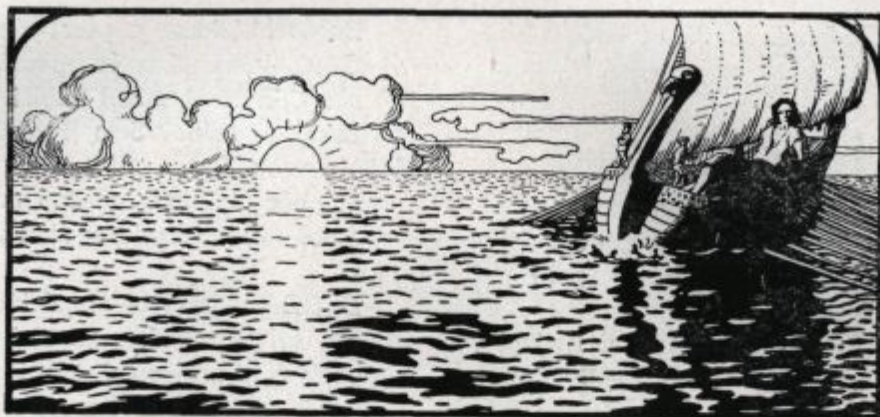
Naenkrat pa, kakor bi bil odrezal, se je nehala lepa, zložna potka, — pred naju se je postavil strm breg, bila sva na koncu doline in tudi na koncu svoje popotne sreče.

Najina kraljica je poredno skrila svoje deviško čelo. Za nama se je košatil gozd, pred nama se je šopiril strmi breg brez pravega pota. Zdelo se mi je, kakor da se nama nekdo roga in posmehuje, ko sva prav čemerno konstatirala, da je pota konec in da bi nama bila markacija v tem trenutku ljubša kot tri gozdne idile z vsemi svojimi vilami, ki baje zbežijo iz markiranih okolic... Edina najina želja je bila, čimprej pomagati si preko te poezije na varnejša prozaično-trdna tla!

V breg morava! Udarila sva jo torej kar naravnost po hosti navzor; da le ne bi bila tako gosta in toliko trnja! Vsak hip me je robidovje zagrabilo za kak drug del telesa ali obleke, ki je prav kmalu pokazala par ran. Nad eno uro sva se plazila, stokala in opletala po vejevju na obe strani s svojima palicama, ki sta opravljali na tem potu čudno, njima ne pristoječo službo. Kar se gozd razsvetli, — stala sva sredi lepih gorskih trat okoli sela Zorinovič ter zrla z zadovoljstvom doli na Sarajevsko polje in hribov zelenih pas, ki ga obdaja.

„Hvala Bogu!“ je bilo vse, kar sva dejala, dospevša gori, — in niti jezila se nisva, ko sva zvedela od prijaznih seljakov, da pelje iz doline prav lepa stezica navzgor, samo o pravem času je treba kreniti od potoka v stran. Bila sva vesela, da sva končno pri živih dušah, in se tolažila, da bi bilo lahko še slabše in da bi bila lahko še bolj zašla.

(Konec prihodnjic.)

SAŠA ŠANTEL :
VELI JOŽE SE
PELJE V BE-
NETKE.

ETBIN KRISTAN:

KRALJEVANJE.

(Dalje).

Miloslava:

Tam polje žalost; trgajo ga muke;
tam bije bol, da bi ga kar razbila.
Mogočni kralj, ne veš li, da sem hči?

Silogoj:

Ljubezni polno njeno je srce;
zaslužil nisem, pa me vendar ljubi,
ko da sem vedno bil najboljši oče.

Ivan:

Oj, Miloslava! Tudi v mojih prsih
je hrepenenje in da se izpolni,
bi mirno jezero krvi pretil
iz svojih žil in pol življenja rad
bi žrtvoval božanstvu temne smrti.
Mar nimaš zame prav ničesar v srcu?

Miloslava:

Glej, tam stoji moj oče, mučenik!
Odkod naj pride druga misel v glavo?
Kaj družega naj čutim, kakor bol,
ki on jo čuti, on, roditelj moj?

Ivan:

Usoda božja ga je doletela,
kot vsakega bi bila izmed nas,
če bil bi zmagal on na hojnem polju.

Silogoj (stopi bližje):

Kralj Ivan, plemenito si ravnal.
Tako kraljevsko si me kaznoval,
da si sovraštva mi pravico vzel.
Priznavam, da si večji ti od mene.

Ivan:

A ti si hči, mehkejšega srca
in blažje duše. Rad bi ti pomagal.

Kako naj še jetnikovo usodo
olajšam, da izgine tvoja bol?

Miloslava:

O, blagi kralj! Predobri gospodar!

Ivan:

Želiš li, da lahko ga večkrat vidiš?
Vsak teden, ako hočeš. In še več.
Vsak dan se z njim lahko pogovoriš...
Da mu skrbiš za hrano, ti dovolim...
Napravimo mu še obleko lepšo...
Povej, povej mi sama, kaj zahtevaš.

Miloslava:

Ko gorski vir je bistra tvoja duša!

Ivan:

Izgine naj ti iz srca gorje.
Tedaj pogledaš morda tudi mene
z očesom jasnim in v svobodnem srcu
zglasi se morda tudi zame glas.

Miloslava:

Hvaležna bodem ti do konca dni;
poslušno, vdano bodem ti služila.

Ivan:

Hvaležna, Miloslava? — To je malo. —
Kako naj bi dovolil, da mi služiš?
Posadil bi te k sebi rad na prestol,
da bi deležna bila vseh časti,
ki jih uživa kralj med svojim ljudstvom.

Silogoj:

Osreči moje dete, mladi kralj,
pa pošlji mene v najtemnejšo ječo,
a pel bom tvojo slavo dan na dan.

Miloslava:

Ničesar zame! Za očeta prosim.

Kar njemu dobrega storiš, oj kralj,
si storil zame in za mojo srečo.

Ivan:

Oj Miloslava, kar bi storil zate,
bi sebi daroval in svojim željam.
Poglej me! Kakor blazen hrepenim
po sreči, ki ustvarja jo ljubezen...
Mar nimaš zame nič ljubezni v srcu?

Miloslava (potrta):

Ljubezni?... Kralj, oj vzemi mi življenje!
Z veselim licem pojdem v zgodnjo smrt,
da ti tako poplačam vso dobroto.
A daj svobodo mojemu očetu! — —
(Premor.)

Ivan:

Ha ha! Svobodo! Malo, malo terjaš.
In mnogo daješ. Mnogo; pač preveč!
Mar misliš, da sem nedorasel deček?
Ljubezni hočem, ne pa tvoje smrti!
Kaj nisem vreden, da bi me ljubila?

Ažbeta:

Kraljuj, zapoveduj in gospoduj —
ljubezen ne pozna postav kraljevskih.

Miloslava (poklekne):

Vse, kar imam na svetu, vzemi kralj!
Svobodo vrni mojemu očetu.

Ivan:

Le tebe hočem, tebe, tebe živo,
ljubezen tvojo, tvojih rok objem —

Miloslava (skoraj ležeča na tleh, šepetaje):

Ljubezni nimam — ni je v bolnem srcu.
Telo ti dam... to žrtev ti žrtvujem...

(Na pol se vzdigne):

Telo je moja last in moj služabnik,
ponižam ga, lahko ga pahnem v blato —
upreti se ne more moji volji.
To žrtev sprejmi. Reši mi očeta!

Silogoj:

Kaj hočeš, hčerka? Jaz ne sprejemem žrtve.

Ažbeta:

Iztrezni se, trpinčeno dekle!

Ivan:

Ne maram žrtve! Mrtve sohe nočem.
Ljubezen tvojo iščem, Miloslava,
da se užge ob njej še moje čustvo.

Miloslava:

Ukazovati ni mogoče srcu,
lagati ni mogoče moji duši.
Vse, kar imam, ti dajem. Svoj ponos
zatiram in teptam deviške nade.

(Vstane. Glasno in odločno.)

Kralj Ivan! Reši mojega očeta!

Ivan:

Zelo je trda tvoja mlada glava!...

Bogovi! Kakšna je postava vaša?!...

Očeta ljubiš, ki te je trpinčil,

očeta, ki te ni nikoli ljubil!

Zakaj ne mene? Sem li gozdna zver?

Miloslava:

Mogoče bi ljubila gozdno zver,
če bi zbudila zanjo se ljubezen.

Ivan:

Da! Besna zver bi moral biti človek!

Ha, zdi se mi, da v meni že živi

pa leze iz brloga, kjer je spala.

(Udari trikrat z mečem ob tla.)

Trdo je v meni, kar je bilo mehko.

(Stopi pred prestol.)

Z železom se zmaguje, z ilom ne.

(Vortabor in vojščaki vstopijo.)

Jetnik takoj se vrne v svojo ječo

in tam poslej ostane noč in dan.

Miloslava:

Usmili se! Poglej to sivo glavo.

Zakaj kaznuješ njega mesto mene;

ki sem edina kriva tvoje jeze?

Ivan (vojščakom):

Ukazal sem. Odvedite jetnika.

Silogoj:

Kralj! Mene je pobila trdosrčnost;

oj, pazi ti, da se ne vjameš v past!

Pojdimo! Lepše nego pred prestolom,

je v moji ječi, v temi in v samoti.

Ivan:

Počakaj, starec! Dolgočasno je

brez misli samotariti v temini.

Pomagam ti, da bodeš gledal sliko,

ki ne izgine ti izpred oči,

ko bodeš v kleti z nočnim mrakom sam.

Silogoj:

Kaj hočeš še od mene, trdi kralj?

Ivan (Miloslavi):

Preveč te tarejo skrbi, dekle.

Srce ne najde ti miru,

razburja te sveta vrvenje,

oko ti draži sto reči —

zato je duša polna ti in prazna.

Počitka si potrebna. —

V grajskem stolpu ti odkažem izbo,

kamor ne dosega šum svetovni.

Močni so zapahi tam na vratih,

nihče ti kalit miru ne pride.

Morda ti vzkali ljubezen blago

tam v samote nočnotihem miru.

Silogoj (kakor pobit, dočim stoji Miloslava
mirno kakor soha):

Gospod in kralj, odpusti! Prizanesi!

Naloži meni dvakrat težjo kazen...!

Ažbeta:

Varuj se, silnik!

Vse, kar je dopuščeno, preskakuje
predrzna tvoja blaznost.

Prekliči svoj ukaz, prevzetnik!

Ivan:

Ej, kdo si ti, da ukazuješ meni?

In kaj je tebi mar dekle?

Ažbeta:

Dekle?... Kaj mi je mar?... Kaj mi je mar?...

SAŠA ŠANTEL: VELI JOŽE MAJE MOTOVUNSKI STOLP.

Ivan:

Zakriči, ako se dotaknem tebe!

Kaj briga tebe, če zaprem dekleta?

Ažbeta:

Molčala bi lahko, če dvigneš roko,
da me ubiješ z obrovsko pestjo.

A kakor levinja se ti postavim,
če zakadiš se, blaznik, v Miloslavo.

Ivan:

Le smejem tvojemu se kljubovanju
A kaj je vendar tebi Miloslava?

(Nekaj časa vsi molče. Ažbeta je zmedena,

Miloslava jo gleda mirno, nekoliko žalostno. Silogoj pogleduje zdaj njo, zdaj Miloslavo, zdaj Ivana. Bojuje se v duši, končno zmaga.)

Silogoj:

Nikomur toliko ni mar dekle,
ko njej, ki prva je trpela zanjo.
Nikomur toliko ni mar dekle,
ko ženi, ki je prava njena mati.

Ivan:

Ažbeta — krasnega dekleta mati?

Miloslava (poleti k njej, pa jo strastno objame in poljubuje):

Oj, mati! Mila mati! Moja mati!
Kako sem hrepenela po neznani!

Ivan (Silogoj):

Podobne so besede tvoje laži,
Čemu si izmišljuješ take bajke?

Silogoj (Ažbeti, ne da bi pazil na Ivana):

Odpusti mi, Ažbeta. Glej, bogovi
so maščevali zdaj trpljenje tvoje
in kaznovali grešnika so mene —

Ažbeta (mu stisne roko):

Nesrečen si — pozabljeno je vse.
V minulih dneh sva uživala srečo,
ljubezen je cvetela tudi nama —
le spomni se: Lepo, lepo je bilo...

(Silogoj jo, močno razvnet, objame in poljubi na čelo. Roke se mu tresejo, nezmožen je besede. Miloslava prime Ažbeto in poljubuje zdaj materi, zdaj očetu desnico. Ivan zasleduje z mračnim pogledom prizor.)

Miloslava:

Ubogi oče! Mila moja mati!

Ivan (ki ga premaga besen črt):

Dovolj! Dovolj! Sovražim Vas!
Črtim ljubezen vašo sladko.
Naj vse bi bilo srečno v njej,
a jaz edini nevtolažen?

(Vojščakom):

Ločite jih! Pa nič sočutja!

(Vojščaki pristopijo plašno in se jih dotaknejo.)

Ažbeta (pritegne Miloslavo k sebi):

Z menoj kar hočeš. Smrti zrem v oči;
izkusila sem vse sveta bolesti,
okrutnost tvoja me ne plaši več.
Nad Miloslavo pa je moja roka
in preden brizgneš v žile ji svoj strup
in preden ti opljuješ ji devištvo,
razleže se moj glas po vsej deželi.
Tvoj prestol ni sezidan na pečinah,
a ljudstvu nisem jaz neznana tujka.

Ivan:

Kaj misliš? Kaj se drzneš, brezobrazna?
Na vrhu jaz stojim in iz nižav

do mene ne doseže ljudska grožnja.

Svoboda mi je darovala prstan
in nihče ne upogne moje volje.

(Sname prstan in ji ga pokaže.)

Silogoj:

Svobodo zase, suženjstvo za druge —
poznam to pesem; sam sem jo že pel.

Ažbeta:

Če ti je Vila darovala prstan,
a ti iz njega kuješ zdaj verige,
darujem jaz ti svojo vročo kletev.
Prokletstvo bodi ti tovariš zvest!

(Ivan plane pokonci, vojščaki se vidno prepadejo.)

Ivan:

Odtod! Izpred oči!
Odvedite v njegovo ječo starca,
dekle zaprite varno v stolp,
to žensko pa odženite v njen dom
in tam zazidajte izhode vse,
pred vrata pa postavite ji stražo!

(Vojščaki, ki se še ne morejo rešiti strahu, se razdele; Vortabor odvede Miloslavo po stopnicah, dva odpreta vrata v ozadju in odideta s Silogojem, ostali pa z Ažbeto na desno. — Ivan ostane sam. Nekaj časa gleda razburjen za Miloslavo, potem se obrne in postoji. Polagoma izgine njegov srd in obide ga tuga; sname prstan in ga gleda. Naposled ga hitro natakne, silna bol ga vsega pretrese, malo da ne zaplaka. Naglo odide na desno. Vortabor in vojščaka, ki sta odvedla Silogoj, se povrnejo.)

Prvi vojščak:

Srdit je danes kralj. Prečudno je.

Drugi vojščak:

Srdit je? Pamet je menda izgubil.

Prvi:

Še nikdar ni bil tak, kar se spominjam.

Drugi:

Da, v prejšnjih časih so ga vsi hvalili.
Takrat pa ni bil kralj, tovariš moj!
No, narod se začudi, ko zasliši,
kako ravna sedaj njegov ljubimec.

Vortabor:

Molčita! Kralj je kralj, a mi smo sluge.

Prvi:

Ej, nekdam bil je Silogoj naš kralj.
Zakaj ni več? Mar nismo mi sami
ga zapustili, ker nam ni ugajal?
Po naši volji zdaj ni Ivan kralj.

Vortabor:

Vseeno. Kralj je, mi pa zvesti sluge.

Drugi:
Zakaj pa zvesti? Ali nam je oče?
Hvaležnosti dolguje pač nam on,
mi njemu ne. Pa je bil on zvest?

Prvi:
V resnici — nič ni boljše nego prej.
Tako bo menda vedno — gospodar
bo gospodar, a hlapec pač le hlapec.

Drugi:
Mogoče. Ampak morda bo narobe.

Vortabor:
Na hrib ne bode nikdar tekla reka.

Drugi:
Ej, les je les, a če ga vžgeš, je ogenj.

Vortabor:
No, kaj gubita čas? Kaj nam je mar?
Ne primanjkuje vama menda dela;
pojđita po opravih, pa molčita.
(Vojščaka odideta na levo. Z desne pride Gorataj.)

Vortabor:
Pozdravljen, vitez! Davno ni te bilo.

Gorataj:
Kaj dela kralj? Nikjer se več ne vidi,
nikdar ni slišati glasu od njega.
Vznemirjen sem; a menda ni bolan?

Vortabor:
Ne vem, kaj reči. No, bolan pač ni,
a vendar ne bi rekel, da je zdrav.

Gorataj:
Razumno govoriš: Tako, tako...
Sedaj je pač pri vas navada taka.

Vortabor:
Ne vem, resnično, kakšna je navada.
Tako je pač ponajveč, kakor vreme.

Gorataj:
To ni veselo. Nam vsaj ni prijazno.
Po Severplani je pobila toča
pšenico, a po hribih vinsko trto.

Vortabor:
Pa ne, da si prišel zato na dvor?

Gorataj:
Zato, zato. Pomagati je treba,
da ne pritisne lakota na ljudstvo.
Težavno delo čaka zdaj, a kralj —

Vortabor:
— a kralj ima preveč skrbi, moj vitez!

Gorataj:
Lepo je to! Zato je vendar kralj.
Skrbi dežele so skrbi njegove
in delo ljudstva kraljevo je delo.

Vortabor:
Bojim se le, da misli on drugače.

Tako velika je njegova skrb,
da ni prostora še za druge v glavi.

Gorataj:
Ej, nekam čudno mislite pri vas.
A kje je kralj? Mudi se mi resnično.

Vortabor:
Potrpi malo. Kam je šel, ne vem.

Gorataj:
Poišči ga. Povej, da čakam nanj.

Vortabor:
Ne smem. Ne morem. Hud bi bil lahko.

Gorataj:
Tako živite zdaj na Ivgradu?
Pa dobro. Saj ga menda najdem sam.
(Odide na desno.)
Z leve prideta Svetlana in Stromir.)

Svetlana (se ozre po dvorani. Začudena):
Glej, ni ga. (Vortaboru);
Ali ni bil tu moj brat?

Vortabor:
Odšel je. Morda se povrne kmalu.
(Odide na desno.)

Svetlana:
Ne vem, zakaj mi je pri srcu čudno.
Moj brat je dober; že od mladih nog
ravnal je po očetovsko z menoj.
On vé, kako ga ljubim in spoštujem.
In vendar me sedaj obhaja strah.

Stromir:
Čemu, Svetlana? Česa bi se bala?
Načakala sva se že menda dosti.
Glej, kakor žejen jelen po studencu,
po sreči hrepenim; in vsaka ura,
ki mine prazna, mi poveča bol.
Mar ni ljubezen tvoja tudi taka?

Svetlana:
Stromir, saj veš! Čemu naj govorim?
Tako te ljubim, da bi kar najrajša
izbrisala, uničila besede,
ki ne dosežejo nikoli čuvstva.
Ponižala bi plemenito strast,
če govorila bi o njej z jezikom.
Le v globočinah srčnih njen je prostor,
a tam gori njen plamen noč in dan.

Stromir:
Tako je tudi meni. Ali sreče
ne daje srcu samo hrepenenje.

Svetlana:
Vse moje želje s tvojimi so složne.
Če tvoja, tudi moja kri kipi
in koprni po blagem ohladilu.

Stromir:
Prijatelj meni, tebi brat je kralj.

Gotovo sluti najino ljubezen;
vesel in srečen najine bo prošnje.

Svetlana:

Tako vse misli govore, pa vendar
ne morem iznebiti se strahu.

Stromir:

Vznemirjaš se, da razodeneš čustvo,
ki sramežljiva ga zaklepa duša.
Svetlana moja! Glej, med živo željo
in njenim izpolnjenjem teče potok.
Prestopiti ga morava oba —
Zatari strah slabotni. Upaj! Upaj!
Glej, onstran vode vse cvete in poje...

Svetlana:

Objemi me, pa se po plašnem srcu
razlije tiho mi otroški mir...
(Stromir jo strastno objame; ona nasloni glavo
na njegovo ramo. Oba molčita. Ivan in Go-
rataj vstopita. Ivan obstoji presenečen. Ne-
prijetno mu je. Za korak stopi bliže.)

Ivan:

Vidva sta tukaj? . . Nisem vedel tega.

Gorataj:

Pozneje se povrnem, če želiš —
(Stromir in Svetlana se ločita.)

Ivan:

Ostani. Tebi se mudi. Končajva.
(Stopi proti prestolu. Gorataj mu sledi, Stro-
mir in Svetlana ostaneta v ozadju.)

Gorataj:

Odgovor kraljev sporočim naj ljudstvu.

Ivan:

Prav škoda je, da si se trudil s potjo.
Lahko bi vedeli ljudje sami,
da jim pomaga delo iz težav.
Naredil nisem toče in viharjev —
naj prosí narod za pomoč bogove.

Gorataj:

Čemu izvolil narod si je kralja?
Da pošlješ ga k bogovom, ko je beden?

Ivan:

Zakaj? Čemu? — Imaš li še vprašanj?

Zato pač nisem kralj, da bi z motiko
postavil se na polje med kopače.

Gorataj:

Brez truda, Ivan, ne bi bilo kruha;
nikar zato ne zaničuj mi dela.
Kruh ješ, oblačiš se in vino piješ;
pokloni se zatorej pred ljudmi,
ki s svojo pridno nas roko žive.

Ivan:

Da, da; tako je prav. Spominjaš me,
da potrebujem mnogo pridnih rok.
Premajhen je za kralja Ivangrad;
in ječ imam premalo za zločince,
ki drzno dvigajo se zoper mene.

Gorataj:

Oj, Ivan, Ivan, ne poznam te več!
Med narodom se širi pripoved,
da ti je v daljnem čudapolnem gozdu
skrivnostna Vila poklonila dar,
ko žrtvovati hotel si življenje
in tvoja da svoboda je do smrti.

Ivan:

Oj, to se govori zares med ljudstvom?
Poslušaj me: Resnična je povest
in dobro je, da jo ljudje poznajo.
Upirati se moji prosti volji
je blazno, brezuspešno in nevarno.
A čuj še to! Priboril sem svobodo
s pogumom svojim, s svojo čvrsto vero —
priboril sem jo sebi, ne pa drugim.

Gorataj:

Razumem te. Svobode zlati prestol
bi moral bliščati se v jasnem solncu,
postavljajš pa ga v mračno, smradno ječo.
Svoboda naj objela ves bi svet,
na tilnik svetu ti postavljaš nogo;
v ljubezni naj bi zrasla do neba,
s teboj pa hodi po ostudnem blatu.
Kar tebi je prostost, je ljudstvu sužnost.
Varuj se, Ivan! Svojo Vilo žališ —
njen sveti srd zadene izdajalca!

(Dalje prih.).

SAŠA ŠANTEL: MOTOVUNCI DARUJEJO JOŽI PECENEGA VOLA.

R. FRANGEŠ-MIHANOVIC: NAGROBNI SPOMENIK.

SAŠA ŠANTEL:
VELI JOŽE
BRODI MORJE.

DR. KAREL HINTERLECHNER (DUNAJ):

IZ GEOLOGIJE.

(Dalje).

Med doslej omenjenimi predmeti geologove opreme je večina zelo ali kar neobhodneje potrebna; vendar se ne da primerjati niti eden po svoji važnosti z zemljevidi. Ti so tako potrebna osnova vsega sem spadajočega dela, da smemo na kratko reči: brez zemljevida ni mogoče narediti sploh nikake geološke mape. Najjasneje se pokaže to tedaj, kadar naj gre geolog v kraje, o katerih še sploh ne eksistujejo nikaki zemljevidi. V vseh takih slučajih si mora pomagati s skicami in med potom nalašč risanimi načrti, ki jih pozneje izpopolni v zemljevide, in ki služijo šele v podlago za geološko karto.

Ker niso vsi (topografski) zemljevidi po kakovosti itd. enaki, je naravno, da mora geolog izbrati najprikladnejše, predno se poloti kakega dela. Tej zahtevi zadoščajo (vsaj navadno) najnovejši in v največjem merilu izdelani zemljevidi.

Najbolje rabimo zemljevide, ki jih izdeluje c. in kr. vojaški-geografski zavod na Dunaju. Razlikovati pa moramo tu dvojno topografsko osnovo. Pri delu v naravi se poslužuje c. kr. državni geološki zavod na Dunaju takozvanih načrtov¹⁾ v merilu 1 : 25.000; vsak milimeter pomeni torej 25 metrov. V tisku pa izhajajo geološki zemljevidi v tem merilu le izjemoma.²⁾ V to služi vsakokratna najnovejša izdaja specialne mape³⁾ preiskanega ozemlja v merilu 1 : 75.000. Vsak milimeter odgovarja torej v naravi 75 metrom. V okvir vsakega lista specialne mape padajo po 4 načrtni listi. Seveda mora poznati vsakdo, ki hoče čitati geološki zemljevid z uspehom, še bolj pa, ki bi hotel samostojno geološko mapirati kako ozemlje, vsa topografska

¹⁾ Uradni nemški izraz: „Militär - Aufnahmssektion“.

²⁾ Doslej en sam list iz južne Dalmacije; nekaj jih je (iz iste kronovine) ravno v tisku.

³⁾ Uradni nemški naslov: „Spezialkarte“.

znamenja¹⁾ svoje karte. Sicer že osnove ne razume. V vse tozadevne podrobnosti se tu ne mislimo spuščati; stvar bi nas dovedla predaleč.

Z ozirom na načrte in na specialne mape naj vendar omenimo iz posebnih vzrokov, da so označene v njih višine na dva načina: 1. številkom in 2. po ekvidistantnih krivuljah ali kurvah, ki jih imenujemo višinske črte, viške ali izohipse (Höhenlinien). Pomen poslednjih za geologijo bomo spoznali pozneje. Vsaka viška veže med seboj točke iste nadmorske višine. Zato odgovarja vsaka popolno horizontalni ravnini, ki jo v duhu položimo skozi njo. Izohipse pa smemo definirati tudi kot: prerezne krivulje vzporednih, v enakih vertikalnih oddaljenostih druga nad drugo ležečih, horizontalnih ploskev z zemsko površino.

V načrtih ločimo tri vrste višek: glavne, pomožne in vmesne izohipse. Glavne ovajajo vertikalne distance po 100 m, pomožne po 10 m, vmesne pa po 20 m.

V specialni mapi v merilu 1 : 75.000 razlikujemo nasprotno le 2 vrsti višek: glavne in vmesne. Glavne predstavljajo tudi tu vertikalne distance po 100 m, vmesne pa po 50 m.

Namen višek je v topografskih mapah med drugim, da nam omogočijo doznati plastiko kake krajine, torej gore, doline, njih medsebojno zvezo itd. V Nemčiji izdelujejo n. pr. uradne načrte edino s pomočjo višek in z dodanimi, mnogimi določitvami nadmorske višine. Pri nas se zgodi to navadno le v posebno goratem ozemlju, ker ni rabljiva tu druga metoda, ki je pri nas predpisana poleg izohips, in ki se poslužuje črtk (Schraffierung). Pri poslednji metodi so združene namreč kratke, črne črtice tako v skupine, da kaže vsaka črtica zase, kam se odteka voda na dotičnem mestu; vsaka skupina črtic pa ovaja dotični topografski pojem: gora, dolina, greben itd. Čim gosteje stoje črtice druga poleg druge, tem temnejša je slika dotičnega mesta; ta moment nam naj kaže, kako in koliko so nagnjene ploskve, ki jih predstavljajo skupine črtic na posameznih mestih. Vodilne so pri ti metodi sledeče misli. Največ svetlobnih trakov svetila (solnca), ki je natanko v zenitu kake ploskve doseže horizontalno ležečo ploskev; podobno kakor pade največ deževnih kapljic na tako ploskev. Čim bolj je ploskev nagnjena, tem manj

pade deževnih kapljic in isto tako tem manj vertikalnih svetlobnih trakov na njo. Vertikalne ploskve ne doseže v teoriji noben vertikalni svetlobni trak; — zato naj bi bila docela zamračena, t e m n a. Vsled tega puščajo torej v zemljevidu ravnine bele, gorovja pa rišejo temno; vsako rebro je tem temnejše, čim strmejša je v naravi. —

Z zemljevidi v manjšem merilu kot 1 : 25.000 ne deluje c. kr. geološki drž. zavod v terenu nikoli; češče z večjimi. Taki so gozdarske in katastralne mape.

Poslednjih dveh vrst zemljevidov se poslužuje geolog zlasti tedaj, kadar posreduje kot izvedenec v rudarskih, vodopravnih in podobnih vprašanjih; torej zlasti tedaj, kadar ne gre za teoretske študije. Uporabljamo pa jih z veseljem tudi tam, kjer nam odpovedo svojo službo celo načrti. To se zgodi največkrat v ogromnih (čeških, moravskih i. t. d.) gozdih, ki jih razdele zaradi izpremenjene administracije od časa do časa različno v pododdelke, da se potem meje poslednjih ne ujemajo več s podatki uradnih načrtov c. in kr. vojaškega geografskega zavoda.

II.

KARTOGRAFSKI ELEMENTI GEOLOŠKIH ZEMLJEVIDOV.

Tudi če pregledujemo kak geološki zemljevid le površno in s strokovno neizvežbanimi očmi, spoznamo naslednje njegove bistvene elemente:

Risbo, ki nam predstavlja dotično ozemlje, na katero se nanašajo kartografsko izražena geološka spoznanja; to smemo imenovati kratko terén.

Dalje vidimo kompozicijo barev, ki ovajajo posamez različne snovi; ista barva v istem zemljevidu izraža vedno geološko enakoveljavne ali enake snovi. Posamezne barve nadomeščamo pogojno z drugimi znaki.

Vsaka barva ali vsako njej odgovarjajoče, kakorkoli označeno polje je omejeno po črti, ki predstavlja mejo dotične tvorbe („das Gebilde“, ne „die Formation“); to črto nazivljamo mejnico.

Razen doslej navedenih elementov opazimo pogojno še kaj drugih specialnih znakov in je dodana vsakemu geološkemu zemljevidu razlaga barev zemljevidovih in njegovih specialnih znakov.

1. Teren je splošno prav različno popolna risba. O zemljevidih, ki jih izdaja c. kr. geol.

¹⁾ Prav priporočljiva knjiga je „V. v. Reitzner: Hilfstafeln für das Plan- und Kartenlesen, für Recognoscierungen und für die Terrain-Aufnahme“ Dunaj, K. W. Seidel in sin. (Žepni format.)

drž. zavod, smo že omenili, da je podana vsa njegova slika, kakor jo izraža avstrijska specijalna mapa, v merilu 1 : 75.000. Kakor je namreč težko ali morda celo popolnoma nemogoče spoznati sigurno človeka, ki mu zakriješ obraz in ki ga torej ne vidiš, prav podobno tudi ne spoznaš sploh ali pa vsaj ne razumeš situacije zadostno, če ne doumiš topografske fizionomije dotičnega kraja, ki ga naj predstavlja geološka slika. Izjeme bi bili le oni slučajji, v katerih so nam vse razmere že itak toliko znane, da si moremo misliti v duhu vso topografsko situacijo sami. (Torej kakor tedaj, ko poznamo človeka tako dobro, da ga pogodimo po glasu, ne da bi ga videli.)

Kjer gre za to, da prihranimo nekaj stroškov, tam naslikamo teren le v toliko, kolikor zahtevajo razmere. Največ je v tem oziru odvisno od namena, ki ga zasleduje pisatelj in od njegove rutine na tem polju. Prav splošno se opirajo pri tem avtorji na omrežje rek v dotični krajini; gorske vrhove, gorska grebena in človeške naselbine vpoštevajo po svojem lastnem prevdarku. Med geološke zemljevide, ki so izdelani po tem principu, spadajo predvsem oni, ki jih prilagajo raznim publikacijam. Pri ti priliki naj navedemo kot tozadevni vzgled F. Seidlov geološki zemljevid Kamniških ali Savinjskih Alp in njih bližnje okolice.

2. Glede barev geolog ni prisiljen ozirati se na kake predpise; to zlasti, dokler gre le za njegove privatne označbe, torej za lastna manuskriptna dela. Nekoliko drugače stoji stvar, če je delo namenjeno javnosti in celo, ako je kak geološki zemljevid le del kake večje edicije, kakor n. pr. pri mapah c. kr. geol. drž. zavoda.

Kakor hitro je namenjen kak geološki zemljevid javnosti, je vsekakor najpriporočljiveje, ako se poslužujemo (takoj izpočetka v rokopisu in dalje) dosledno onih barev, ki jih rabijo pri izdaji internacionalne geološke karte vse Evrope. Kot take barve so med drugim n. pr. tele v rabi: za eruptivne tvorbe: temno-rdeča (karmin), za kristalaste skrilavce: svetlo-rdeča, kambrij: sivo zelena, silur: modro zelena, karbon: temno siva, trijas: vijoličasta, jura: modra itd. S tem olajšamo sami sebi in drugim čitanje zemljevida. Povdarjam pa ponovno, da ni k temu nihče prisiljen. Včasih rabimo za eno formacijo (vzemimo trijadno) po več barev, v tem ko morda nekaterih drugih formacij sploh nimamo v svojem okrožju zastopanih. V takih slučajjih si naravno ne bomo vezali rok. V deljnjih slučajjih pridejo morda tehnično-finančna vprašanja v poštev.

Neizogibno je potrebno, rabiti dosledno iste barve za iste pojme le, kjer sestoji vse delo iz posameznih listov. Ako položimo namreč kjerkoli dva sosednja lista ob skupni meji drugega poleg drugega, tedaj se morajo ujemati barve vedno. Sicer pride do zmede pojmov pri čitanju zemljevidov, ali bi pa bila vsaj njih uporaba otežkočena.

Kjer ne zadostujejo gole barve, tam vpejemo, zlasti da ločimo pododdelke itd. med seboj, še druga znamenja: pike, črte, črtice itd. Vse te so ali črne ali v posebnih barvah.

Pike, črte, črtice itd. nadomestujejo včasih tudi barve sploh. V tem oziru naj navedem kot vzgled že navedeni F. Seidlov spis, ker je med Slovenci doslej gotovo najrazširjenejša geološka publikacija. Imenovani pisatelj podaja tam kot 19. prilogo v tem žanru izdelan geološki zemljevid Jezerskega in njegove gorske okolice (v merilu 1 : 75.000).

3. Meje posameznih hribin in njih lega spadajo med najvažnejše momente geoloških študij; zato se bomo pozneje pečali z mejnicami podrobneje.

4. Kar se tiče znakov, ki jih ovajajo še sicer geološki zemljevidi, spadajo ti navadno v 3 vrste.

So ljudje, ki ne razlikujejo, kakor izkušnja uči, barev, ali pa vsaj ne vseh. Da se jim omogoči uporaba geoloških zemljevidov, imajo zato nekateri — med drugimi tudi oni, ki jih izdaja c. kr. geol. drž. zavod — vstavljene črke, ki povedo, kaj je izločil geolog v dotičnem polju oziroma z dotično barvo. Ob robu se nahaja namreč razlaga vseh na dotičnem listu rabljenih barev in znamenj; tem so dodane tudi ravnokar omenjene signature v črkah in poleg tega ime dotične tvorbe. — To nam pomaga pogojno tudi razlikovati sorodne barve ali več nians iste barve, če se ločijo v tisku slabeje in manje nego se je smelo pričakovati.

V drugo skupino spadajo znaki, ki nam ovajajo, kako plasti ležé. Ta znamenja imajo sledeče oblike:

Vodoravno lego skladov ovaja popolnoma enakokraki križec, kakor jih dostavljamo med dva sumanda; eden krak je tu obrnjem proti severu. Pri nagnjeni legi plasti je treba ta znak toliko zasukati, da nam ovaja en krak ono smer, v katero plasti tekó. Drugi stoji na prvem navpično. Tega kraka pa ne zarišemo celega v mapo, marveč le ono njegovo polovico, ki kaže v smer, kamor plasti visé. Nekateri izpremene ta konec tudi v puščico. Da se izpozna že na prvi pogled približno tudi kot, ki ga tvori nagnjena plast s

horizontalno ravnino, skrajšano puščico tem bolj, čim strmejša je lega dotične plasti na označenem mestu. Ako stoji plast popolnoma navpično, odpade vsled tega drugi krak popolnoma. Po svoji obliki so torej ta znamenja takale:

+ za vodoravno lego;

└ ali ▶ za (vzhodno) ne preveč (kakih 45°) nagnjene plasti;

| za strmo postavljene plasti.

Žlebe ali sinklinale (glej I. del str. 383) za znamenujemo takole. En krak ima smer žlebske črte. Drugi je na tem navpičen; obe njegovi polovici ste pa izpremenjeni v puščici, ki kažeta v smeri proti žlebski črti, torej druga proti drugi: ▶|◀.

Protikloni ali antiklinale imajo sicer ista znamenja, a puščici kažeta v smeri o d slemenske

črte, torej tudi tu v smeri, kamor se voda odteka: ◀▶.

Kar se tiče drugih običajnih znakov, se ne mislim spuščati na tem mestu v podrobnosti, ker bi nas to dovedlo predaleč, in ker so vsa druga znamenja itak še precizneje in tudi že lajiku razumljivo označena, kakor: rudniška in podobna podjetja — dve križem postavljeni kladivi; toplice in posebni studenci — mal rudeč krog; prelom (glej I. del v „Slovanu“ 1909 str. 383) ravna črna črta itd.

Kdor hoče samostojno geološko mapovati, se mora seveda seznaniti zadostno tudi s temi znamenji, kakor mora poznati črke, kdor hoče — pisati.

(Dalje prih.)

SAŠA ŠANTEL:
ZMAJEV
ZAKLAD.

SAŠA ŠANTEL:
VITEZA ODO IN
BRACCIODURA.

VLADIMIR LEVSTIK:

SPHINX PATRIA.

11.

(Dalje).

Iz dvojnega vzroka nas zanima videti žensko, o kateri govori razvit človek z občudovanjem, ker je draga njegovemu srcu. Našemu škodoželjnemu samoljubju se laska spoznanje, koliko se je motil o nji; pri tem nam je mera zmote hkrati mera za pristnost njegove strasti, in če se ni motil, najdemo v pravilnosti njegove sodbe nedvomljivo znamenje tiste prave, globoke ljubezni, ki gleda tolmu do dna in ki je tako redka prikazen na zemlji. Dočim pa obvladuje te vrste zanimanje predvsem ljudi, radovedne iz prirojene in malohvalne navade, nas navdaja himna neljubljeni ženski ravno po svoji zanesljivosti z opravičeno radovednostjo ljudi, ki so vedoma moškega spola.

Andrej Marjan ni imel nobene teh dveh gotovosti o pisatelju Travnu in o znanki, ki mu jo je bil obljubil; zato ga je tem bolj mikalo videti lice in dušo dekleta, prelestnega in vrednega očudovanja, kakor je nekočkrat zatrdil prijatelj.

So slutnje, ki budé zaupanje do svojih lažnivih in pogubnih sestra ter pripravljajo njih go-ljufigo s tem, da se izpolné; svojo slutnjo, da mu je znanje z Vido Carjevo kakorkoli namenila važna usoda, je prišteval slikar že od početka med takšne. Od kraja le tuintam, a sčasoma čimdalje češče se je dogajalo, da mu je hodila med mislimi, podoba, izpreminjajoča se po igri zvedave domišljije.

„Morda sem željen njene bližine zaradi tesnega prijateljstva, ki me je združilo s Travnom!“ je ugibal neredkoma. „Ali se mi zdi po pravici, da jo v duhu že naprej krasim z vsemi lepotami, z vsakatero krepostjo? In če je res, kaj pomeni? Lepo ni od tebe, prijatelj Marjan, ti skeptik in zaničevalec; zato ni lepo, ker kaže, da si se že naprej pripravljen zaljubiti... To se pravi, hoče se ti neumnosti, žal bi ti bilo zamujene prilike, da jo napraviš! Ali ne; ženska, ki ti daje toliko dela, preden jo poznaš, ne more biti nevarna: vidiš jo, razočaran si ter zasopeš kakor jetnik na svobodi...“

Traven je obljubljal, da ji ga predstavi pri sebi; večkrat je vabil prijatelja „na črno kavo in par dimov tobaka“, ne da bi slikar sprejel. „Zakaj ne maraš?“ se je čudil Marjanovi neodločnosti. „Stori mi uslugo; tako povšeči sta mi obadva, ti in ona, da bi vaju za dušo rad seznanil. Ti pa, ki najdeš vselej zapreko, zdaj v slabi volji, zdaj v neodložljivem opravku, se mi skoraj že zdiš, kakor da bi se je bal.“

Ob takih prililah je Traven ponavadi pripovedoval o Vidi kakor iz lastne notranje potrebe, ne vedoč, da ga slikar z zanimanjem posluša.

„Kolikokrat se vprašujem: Ali je sploh mogoče in kako je mogoče, da se posamezen človek tako silno razlikuje od vseh obdajajočih? Ti si včasih dejal, da nastajamo umetniki iz soka rodov in rodov...“

„To sem trdil o geniju“, je popravil Marjan z jedva vidnim usmevom.

„Torej o geniju — kar ni vseeno, priznavam. Pa Vida? Morda je tudi ona plod najboljšega jedra mnogih generacij. Ena tistih duš je v nji, ki tirjajo spoštovanje, ne da bi govorile; zdaj pazdaj te prime čustvo, kakor da si s človekom, ki je boljši od tebe. Nihče se ti ne zna tako nežnočutno zaživeti v umotvor, nihče — vdati se tako brezmejno čaru glasbe, živ človek ne — razumeti te tako do dna, ko med vsakdanjiki izrečeš tisto, kar je boljšega in prazničnega v tebi. Mislil sem si že, da ima dušo umetnika, dasi bržčas ni obdarjena za nobeno izmed umetnosti. „Morda bi slikala“, mi je dejala nekoč, „toda zdi se mi, vedno bi ostajalo nekaj, česar ne bi bila povedala“. Vida nosi svoje barve in pesmi zaklenjene v sebi; nemara je njena bližina zato tak dar za nas ostale... Vsem daje, s tem da je med njimi. Tebi je znano, da se ukvarjam z ženskimi, odkar se zavedam, da so na svetu; nobene še nisem poznal, ki bi bila tako popolna v duševnosti. In vendar je navadna ženska; poleg vrlin, ki jih druge nimajo, zaslediš v njeni duši vse ženske napake v njihovih začetkih, žive in pokopane. To se pravi, ako gledaš mrzlo in trezno — kar je težko. Meni se je — slučajno pač — posrečilo, da jo gledam tako od začetka, zato se nisem zaljubil vanjo. A Sever je čudna natura, on sanjari okrog nje in jo povzdiguje do ostudnosti, in vendar sem prepričan, da je ne razume in ne ljubi; takšen je z njo kakor z umetnostjo, ki je ni resnične v njegovem srcu, dasi je neredkoma v njegovih delih. Njen oče ga sovraži, vem; razumel sem njegove slepe oči, ko sta sedela za isto mizo. Da, oče! Vida ima svoje bogastvo od njega. Tudi on je takšen, da mu ne služi beseda; misli in molči. A poslušaj ga pri klavirju: v glasovih je živ, tam diha in se razodeva...“

„Slep je? S čim živi?“ je vprašal slikar.

„Prej je poučeval klavir, zdaj, ko je oslepel, uči jezike; bil je daleč po svetu. In menda imata majhen dohodek od glavnice, ki sta jo podedovala po teti ranjke Carjeve žene; tudi njegova sestrična živi pri njiju, čudna dama, ki še nikjer ni pozabila povdarjati, da je imenitnega pokolenja...“

Dasi je imel Traven prav, ko je očital Marjanu, da se hote izogiblje novega znanja, vendar je slikarju zares nedostajalo časa. Bližala se je razstava, in ker je moral proti svoji volji sprejeti mesto v odseku, so mu dajale poleg lastnih slik še tuje opravka. Tudi se je bil namenil, da

v tem času prečita knjige, ki se je bil založil z njimi, ko je odhajal iz Rima. In dočim je zahtevalo to dvoje čilega razpoloženja in prožnosti duha, so ležale na njem kakor moreča muka ure, ki jih je dan za dnevom in noč za nočjo presedel ob postelji tovariša Preglja. Ležal je visoko v podstrešnih sob tesnih, temnih ulic ter umiral za jetiko, starodavno prijateljico slovenskih umetnikov in literatov.

Tako se je videlo slikarju, da nima vedre volje, s kakršno se je modro podati v lep trenotek. Toda ko je prispela njegova trudnost in izmučenost do viška, je zagledal v Travnovih vabilih zatočišče pred mračnimi vplivi podnevnega napora. Pisatelj se je razveselil njegove napovedi:

„Saj sem vedel, da enkrat prideš; ampak — Bog, kako se je bilo treba truditi, preden sem ti dopovedal, da je lepo pod mojo streho, čeprav je hiša bedakova! Veš, kdaj pridi?“ je dodal s skrivnostnim glasom. „Odpravi se zvečer, ko bo prihajal mrak; v sencah so ti ljudje bližji, in besede so, kakor da bi plavale na olju“.

12.

Zvonovi so peli zdravomarijo, ko je stopal Andrej Marjan ob Ljubljani; hlad reke se je napajal z aromatom nabrežnega drevja, igra zelenkaste vode je bila polna rožnatih oblakov. Temne, napol jasne točke, so brneli hrošči med kostanji; pojemajoče šumenje cest se je sunkoma prekinjalo z udarci zvonov. Lica ljudi, ki so prihajali z dela, so sijala v radosti počitka; in misli v notranjosti so se laskale druga drugi kakor dekleta na svilnatih blazinah.

Približal se je most, ki je odmeval pod kolesi vozov in naglimi koraki pešcev, odprte gostilne s tečno vonjavo jedil in z nenaravnim hlapom pijače; izkuh, kjer so prihajali in odhajali delavci v prašnih oblekah; prodajalne z duhom špicerij in mračna vrata hiš, ki so sprejemale prihajajoče. Med pročelji ulic so se ostrili nepravilni pasovi neba; izpreminjalo se je v rahlih, otožnih tonih in temnelo od hipa do hipa pred trmastim sojem svetilk, ki je vstajal tuintam in padal na predmete.

Andrej Marjan je zavil okrog vogala; jedva da so se videle številke hiš. Obstal je pred starinskim poslopjem, ki je kipelo pokraj ozkega hodnika, resnoben obraz v mrakotni barvi rjavkastega zidovja, z masivnimi obrobki oken, oholo preziranje soseda v grbu izumrle rodbine patricijev, ki je zeval iznad širokega vhoda. Stopnice so bile udobne in nizke; v prijetnih lokih so se

vile navzgor, s prostranimi okni na levi, ki so ponujala razgled po kamenitem štirikotniku dvo-rišča. V drugem nadstropju je krenil slikar na poltemen hodnik, ob stenah so stražila visoka vrata. Na koncu je potrkal; prihiteli so Travnovi koraki, odprla se je mračna soba z velikim oknom in s silueto domačina na pragu.

„Dober večer!“ je dejal pisatelj, „stopi bliže, če imaš dobro voljo s seboj.“ Njegov glas je bil miren in górak, nepodoben tistemu, ki ga je poznal Marjan na ulici in v družbi.

Prijetni, srednjeveliki prostor se je polnil z mrakom; obrisi pohištva so izginjali. V kotu pri peči je stal divan, s senco zleknjenega človeka; kuril je smodko, in hip za hipom se mu je zasvetilo lice v njeni blodni, rdečkasti svetlobi.

„Kdo je tvoj gost?“ se je obrnil prišlec k Travnu.

Glas Gregorja Severa mu je odgovoril s koketnim smehom.

„Et tu, mi Brute? Nisem se motil, prišla je ura, ko se tudi ti pokloniš lepi Vidi. Saj tega ni misliti, da bi prihajal zaradi Travn. Povej, domačin, ali te je kdo posetil tvoje žive dni, razen čevljarja z računom in biriča z vabilom posvetne oblastnije?“

„Tudi ti si prišel k meni“, je dejal pisatelj „Ali hočeš, da ti ponudim čevljarjevo malico?“

„Tiho bodi, sam jo imej, sebi jo naloži, zel malopridna!“ je vzkliknil Sever z istim neresnobnim glasom; zdaj je Marjan zapazil, da diši soba po žganju. „Ne skrivaj se, ubežni kralj, saj ti pravim, da si pozdravljen. Prisedi k meni, kaj pomišljaš? Pila sva skupaj v tistih časih, ki si

jih ti pozabil; da, prijateljstva so v tvojem vodenem življenju kakor citrone k čaju: ožmeš — pa hodi, odkoder si! Kaj ne, ti nisi več moj prijatelj!“

„O, vprašanje!“ se je začudil slikar in pri-sedel. „Po rečeh iztikaš, ki so jih pozabili bogovi... Prijateljstvo! Jaz bi rekel, da med moškimi ni zveze, ki bi si živela, če postaneta Kastor in Poluks drug drugemu mrtva zemlja, razen kjer je eden izmed njiju babnica in drugi — pretiran mož. Ali si ti pretiran mož, Gregor Sever? Brado imaš, kolneš in piješ z nami drugimi za stavo, in vendar se mi zdi, kakor da bi bil šele takrat popolno bitje in meni docela prijeten, če bi hodil v krilih in kitah in z visokimi petami —“

Stopil je k oknu, videč, da je Sever zlovoljno zamahnil z roko. Razgled je bil na velik vrt s podivjanim grmovjem in z belimi poti, ki so izginjali pod črnenjem starih, rogovilastih dreves. Tudi po cvetlicah je vejalo iz nižine, in po sanjah kakor iz bajk. „Ali se ne prikaže zakleta princesa?“ je prišlo Marjanu na um; in tako se je domislil, da je vprašal nenadoma:

„Kje imaš lepo Vido, gospod kastelan?“

„Tudi to sem vedel, da boš vprašal po Vidi,“ se je oglasil Sever namesto Travn. „Že nekaj časa prihajam k temu človeku, dan na dan, večer za večerom; nikdar pa, verjemi, še nisem doživel, da bi bil vprašal po njem in ne po Vidi, kdor je prvokrat prestopil ta prag...“

„Samo eden ga je prestopil, ki mu ne privoščim, da jo gleda,“ je dejal Traven zamolklo.

(Dalje prih.).

SAŠA ŠANTEL: VELI JOŽE ORJE Z MEŠCANI.

DR. VINKO ZUPAN:

K ŠESTDESETLETNICI PROF. T. G. MASARYKA.

(Konec.)

Imel sem že pred leti, ko sem pisal o Macharju¹⁾, priliko, da sem razložil Masarykove nazore o religiji ali verstvu.²⁾

Odkazujem na svoja takratna izvajanja; tukaj ponavljam le nakratko nakatere Masarykove misli:

Živimo v času religiozne krize. Inteligent izgubi že v srednji šoli vso takozvano vero, ki sloni na nadprirodnem razodetju, nekateri po težkih, mnogokrat tragičnih duševnih bojih, drugi zopet, ki ne mislijo globoko, posnemajo vsaj v negaciji prve. Posebno iz drugih izhaja tisti element, ki tvori religiozno brezbržno, indiferentno maso. Glavno je tega kriva polizobrazba; zamenjujoči pojem vere in verstva, menijo, da njim sploh nobene religije ni treba. Religija pa je del kulture poleg drugih njenih faktorjev, umetnosti, literature, znanosti. Zato se tudi religija razvija obenem z ostalo kulturo. Nihče pa ne more sam razrešiti religioznega problema, niti kak posamezen narod ga ne razreši, ampak vse človeštvo tekom razvoja. Zadostuje, da se tega zavedamo, da ta razvoj zasledujemo in da napredujemo ž njim. Religije ne smemo identificirati z umetnostjo in filozofijo; te dve se le bavita s problemom religije, (kakor n. pr. tudi s socialnim in z ženskim vprašanjem); to pa še ni religija, to je teorija. Verstvo pa je praksa, življenje. Tudi nrvnost sama na sebi še ni verstvo. Kaj je torej religija?

Religija je v tem, da premislimo in prečutimo razmerje človeka k svetu, posebno pa k Bogu, razmerje svojega jaz k temu, kar imenujemo svet.

Za popolno svetovno naziranje ne zadostuje sama znanost; ona nam ne more razrešiti uganke o pravzroku svetá in zmyslu življenja. Poleg znanosti in filozofije stoji religija, ki odgovarja na ta vprašanja.

Masaryk veruje v Bogá in v nesmrtnost duše. To svoje prepričanje jemlje iz no-

¹⁾ „Slov. Narod“ 1907, št. 222—24. J. S. Machar. Literaren portret.

²⁾ Nalašč ne rabim besede „vera“, ker je treba ločiti dva pojma: 1. takozvano vero (Glaube, češ. vira), ki je identična s kakršnokoli konfesijo, ki stoji na temelju nadprirodnega razodetja in 2. verstvo (Religion, češ. náboženství), ki ni vezano na določeno konfesijo.

tranjega izkustva, notranjega razodetja Bogá. Isto izražajo (če jih prav umém) Zupančičevi verzi:

„O, solnce je! Je, ker ga slutimo,
ker ga v globini duše čutimo!“

Ta religija ne nasprotuje razumu, a tudi znanost in filozofija nista proti taki religiji.

Religija pa seveda danes ne more biti, kar je bila nekdaj: slepa vera; mi ne moremo verovati brez prepričanja. Sicer tudi moderni človek ne more in ne sme biti brez religije, a je in mora biti proti cerkveni religiji, proti razodetju, bodisi katoliškemu ali evangeljskemu, ker ta „razodeta“ religija ovira pravo znanstveno spoznavanje in ovira ono, kar je temeljna zahteva modernega človeka: s v o b o d o m i š l j e n j a (Dr. G. Tichý).

Češki filozof univ. prof. Krejčí se ne strinja z Masarykovim naziranjem o verstvu; on je dosleden pozitivist, in pravi, da moremo z gotovostjo vedeti le to, kar zaznavamo s svojimi čutili. Filozofija, ki se more sprijazniti z religijo, je idealistična. Masaryk je torej idealist.

Krejčí priznava Masaryka kot znamenitega strokovnjaka v filozofiji sami: „Masaryk je danes obče priznana avtoriteta v sociologiji. Njegovo „Socialno vprašanje“¹⁾ je vzor kritičnega dela na filozofičnem polju. „Konkretna logika“²⁾ Masarykova ima tak pregled po vseh znanostih, da je vzbudila respekt pri specialnih strokovnjakih... Religioznost in humanizem Masarykove filozofije je znak, da je slovanska. Religioznost slovanske filozofije se morda kdaj izpremeni ali izgine, ideal humanitete pa nikoli“.

Ozrmo se na Masaryka, politika!

V narodnem vprašanju je prvi izrekel in formuliral besedo: „Problem majhnega naroda.“ Kako premagati to majhnost in se obdržati v svetovni konkurenci? Tako majhna celota (Čehi) si hoče tudi obdržati svojo narodno individualnost v času velikih koncentracij, ideje imperializma v državah, trustov in kartelov v narodnem gospodarstvu?

¹⁾ Izšli tudi nemški: Die philosophischen und soziologischen Grundlagen des Marxismus. 1899.

²⁾ Základové konkrétní logiky, 1885. Potem tudi nemški: Versuch einer konkreten Logik. 1887.

Na to odgovarja Masaryk: „Naš majhni narod (so tudi drugi majhni in še manjši narodi, Danci, Švedi i. t. d.), naš nesamostojni narod ima nekoliko drugačne naloge, nego veliki narodi in mora iti po drugi poti. Zbirati moramo, kakor je dejal Havliček, „vse sile in silice“. Majhen narod se more odlikovati le s koncentracijo moči. Ne gre samo za številno velikost, ampak za velikost duhá. In nikjer ni zapisano, da bi naš narod, ki je bil včasih prvi v prosveti, moral biti v vrsti narodov poslednji.“

Z notranjo močjo! Izobrazba in napredek! To naj nadomestuje majhnost po številu.

„Živimo v času svetovne centralizacije, poleg državnopravnega programa se moramo postaviti na širok kulturni program. Politična samostojnost more vsakemu narodu veliko koristiti, najbolj pa bo koristila narodu zavednemu, izobraženemu in nravnemu.“

Zanašajmo se le náse in na lastno delo! Ne pričakujmo pomoči od milosti vlad in vladarjev, niti od prijateljev za državnimi mejami, niti od katastrof in slučajev, niti od zgodovine, ki je bila, niti od daljnje bodočnosti: nikdo za nas ne more izvršiti in ne izvrši dela, ki ga moramo izvršiti sami.

To je smer, ki jo hoče dati Masaryk češki politik; ta načela niso čisto nova; vse to je že rekel Havliček, a Masaryk je napravil iz teh naukov političnega demokratizma popoln sistem. A kar je glavno: „Vsi ti nauki bi ne imeli nikoli tega pomena in vpliva, ko bi za temi nazori ne stala praksa, ko bi ne stal za njimi človek iz mesa in krvi, ki je vse to, kar piše in govori, preživel, prečutil, pretrpel, človek, ki je z ogromnim naporom in delom postal sam poosebljenje svojih naukov.“ (L. Kunte).

Masaryk je demokrat: to pomeni negacijo vseh privilegijev, vsakega aristokratizma. Zato je Masaryk od nekdanj za splošno in enako volilno pravico v vse zastope. Reforma volilnega reda v drž. zbor je sicer nepopolna, a vendar napredek; treba je še veliko dela, odstraniti je treba politične privilegije rodú, imetja in spola v vseh zastopih. Svoboda je v interesu naroda samega. Zato pridiguje Masaryk vedno drobno delo, zato je izkušal organizirati srednji stan na podlagi demokratizma in naprednosti. Zato je tudi ustanovil lastno napredno stranko. Delavci so po veliki večini vsi organizirani na demokratični in napredni podlagi; srednji stan zaostaja daleč za njimi. Ako organiziramo srednje stanove, s tem jačimo, osvobojujemo narod.

Masaryk je tudi odločen boritelj proti klerikalizmu kot najhujši notranji bolezni, ki razjeda narodov organizem. Zato se je zavzel v državnem zboru v Wahrmundovi aferi za svobodo univerz, zato je predlagal ločitev cerkve od države, zato hoče reformo šolstva predvsem v tem, da se oprosti cerkvenega vpliva in da se izloči verouk iz naučnega načrta, ki je privatna stvar in stvar cerkve. Njegov protiklerikalizem je pozitiven. Upirati se mu je treba z izobrazbo, z višjim, čistejšim življenjem in s tem da zbudimo zmisel za poštenost in odkritost v življenju; klerikalizem je življenska laž.

Taka politična smer pa zahteva dela, vztrajnega, potrpežljivega, trdega dela.

Glede razmerja do Nemcev v deželi, je Masaryk za narodnostno avtonomijo obeh narodov kot logično posledico demokratičnega načela. „Jaz gospod, ti gospod!“ je dejal že Havliček. Iz vse Avstrije pa je treba napraviti državo enakopravnih narodov in enakopravnih državljanov. Ta Avstrija mora nehati biti še nadalje država klerikalnega in nacionalističnega nazadnjaštva! (L. Kunte).

* * *

Še par besed o Masaryku, učitelju. Bilo mi je v zadoščenje, ko sem čital v čeških časopisih, da so imeli drugi njegovi učenci isti dojem o njegovih predavanjih kakor jaz. Pisal sem na slavnostni dan 7. marca v „Slov. Narodu“: „Iz vsakega Masarykovega stavka čutite, da je to njegovo globoko prepričanje, da so mu besede potekle iz globine duše in srcá.“

V tem je tisti čar, ki privlačuje resniceželjno mladino.

Njegov učenec K. V. pravi ravno tako („Čas“, 16. marca 1910): „Tako iz globočine srcá še nisem nikogar slišal govoriti, posebno pa ne v šolskih prostorih.“ Dalje pravi: „Masarykovo razlaganje je bilo jasno, čeprav je stalo na višini znanosti. Način, kako je Masaryk predaval, je vzbujal zaupanje. Čutili smo, da govori popolnoma odkritosrčno in naravnost in da se daje tako spoznati kakor noben naših učiteljev. O njegovi odkritosti sploh ni mogel nihče dvomiti, kdor ga je poznal dalje časa. Z vsa osebnostjo je stal za vsako svojo besedo.“

Dà, Masaryk je učitelj, velik učitelj ne le svojim učencem, ne le svojemu narodu, ampak vsemu Slovanstvu in človeštvu.

Tudi mimo nas Jugoslovanov, posebno Slovencev in Hrvatov, niso šli Masarykovi filozofični in politični nauki brez sledú. Saj so naše razmere češkim podobne, tudi mi imamo rešiti „problem majhnega naroda“ in kar svetuje Masaryk Čehom, velja tudi za nas. Navzela se je Masarykovih na-

zorov prva in jih razširjala slovenska in hrvaška akademična mladina, ki je pred dobrim desetletjem začela obiskovati visoke šole v Pragi.

Hrvaško napredno gibanje, ki je zbrano sedaj okrog „Pokreta“ je delo Masarykovih učencev.

Nam je dala Masarykova šola par najresnejših delavcev mlajše generacije: dr. Dermoto in dr. Lončarja; prinesla nam je svoj čas poslanico slovenski mladini: „Kaj hočemo“ in potem socialno revijo „Naši Zapiski“, ki še vedno izhaja. Dr. Lončarjeve študije: „Politično življenje Slovencev“ in „Dr. Janez Bleiweis in njegova doba“ nosijo jasen pečat Masarykovega učenca v najboljšem zmislu besede.

Zdelo se mi je pri njih, kakor bi čital „Češko vprašanje“, a spisano od Slovenca za nas Slovence. Lončar je tih, a marljiv in vesten delavec; njegova naloga ni lahka, ker mora zbirati navadno še ves sirovi material, da more sploh graditi.

Masarykova „Česká otázka“ pa je vplivala pri nas tudi na polju slovstvene zgodovine; sledove tega vpliva vidimo na znamenitem delu „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik“ našega slavista prof. M. Murka, ki je brez dvoma največji literarni historik med Jugoslovani, mož najširšega obzorja med živečimi slovanskimi liter. zgodovinarji sploh.

O Masarykovem vplivu na nas bi se dala napisati obširna študija; morda bi pa bilo zato še prezgodaj, ker nam še manjka tiste časovne distance, ki je potrebna za pravično presojo. Tudi še proces ni končan. Masarykov vpliv še vedno

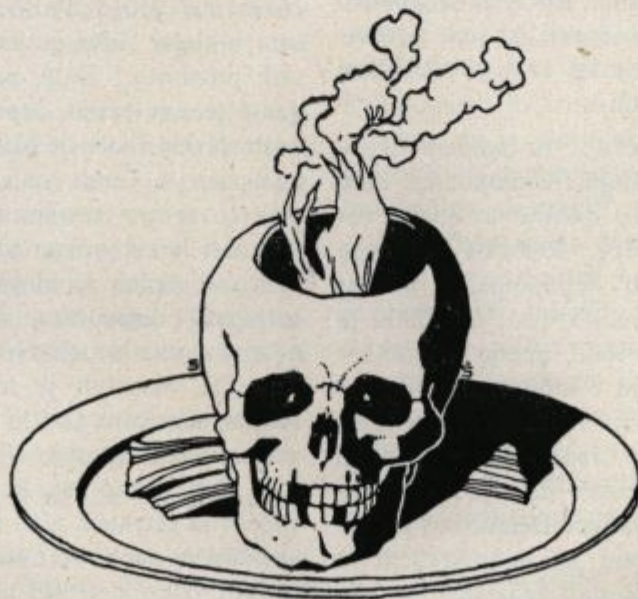
raste, posebno na našo akadem. mladino. Mladina je še idealna in željna luči. Na njej se zida bodočnost. In to mladino privlačuje Praga kot središče najkulturnejšega slovanskega naroda; v vedno večjem številu obiskujejo tam Slovenci visoke šole. In tam preko Masaryka ni mogoče iti. Da bi jim ostala ta velika, harmonična osebnost brez laži in hinavstva svetel vzor vse življenje! Naj bi ga posnemali, posebno v jekleni značajnosti!

Dr. Lončar kliče v svoji študiji o Bleiweissovi dobi: „Nazaj k Prešernu!“ — Dà! — Nihče mi še ni izrekel kake besede tako iz srcá. Dodajam pa še: Več Masaryka!

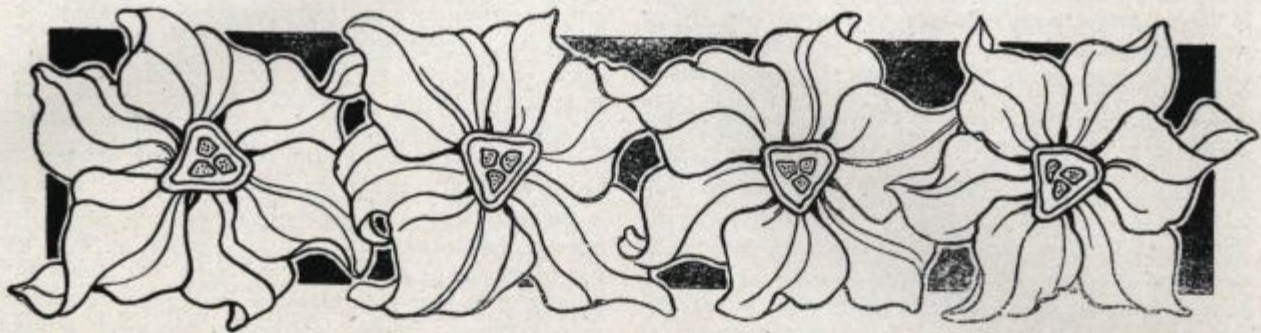
Priključujem se dr. Vlad. Jelovšku, ki pravi: „In mi mladi smo srečni, da se smemo šteti med one, ki so ga spoznali in na katere je vplival njegov veliki duh — duh največjega Slovana, najboljšega učitelja, in kar je glavno: najčistejšega človeka.“

Na prijateljski „besedi“ 7. marca t. l. v „Narodnem domu“ na Vinogradih je končal prof. Masaryk svoj govor takole: „Delati hočem, kakor sem delal, tudi po šestdesetem letu. Mislim, da to pojde, in ako naj Vam odkrijem najbolj skrivne načrte svojega življenja (Glas: Dà!), torej — velikokrat sem menil in menim še danes, da moram izdržati vsaj do 80. leta, tačas napišem, kar si mislim, potem pa Vam dam mir!“

Da bi Usoda dovolila velikemu možu izvršiti še vse ono, kar namerava v blagor svojega naroda, Slovanstva in človeštva!

SAŠA ŠANTEL:
VINJETA.

LISTEK.

† **Klaič Pero dr.:** Na Dunaju je umrl 10. junija t. l. dalmatinski državni poslanec in deželni odbornik, odvetnik v Zadru: Dr. Pero Klaič. Pokojnik je bil izredno delaven hrvatski rodoljub; bil je starosta sokolske župe „Ban Paližna“, predsednik „Dalmatinske Matice“ in jako agilen politik. Pokopan je bil v Dubrovniku.

† **Čopova Berksova Mara.** Dne 24. maja t. l. je umrla v Gorici v 51. letu odlična pisateljica Mara Čopova pl. Berksova, vdova po pokojnem slovenskem drž. poslancu v Celju. Bila je rodom Karlovčanka. Pisala je sicer nemški, a zajemala snovi svojih no vel iz jugoslovanskega življenja. Njeno delo „Das südslavische Frauenleben“, krasno ilustrovano, ima trajno etnografsko vrednost. Spisala je več dram, ki so se igrale na mnogih odrih, in je spenila celo libretto za opereto slovenskega skladatelja na Štajerskem. Opereta se uprizori bodočo sezono.

KNJIŽEVNOST.

Cankar Ivan: „Bela Krizantema“. Mojim recenzentom. Cena broš. K 1'60, eleg. vez. K 2'60, po pošti 10 v. več. Str. 83. Apartna knjižica! Cankar z nedosežno impertinenco lasa in klofuta svoje kritike in kritikastre, pretepa svoje protivnike, opleta po občinstvu, karikira in smeši vse razne neumetnike ter proslavlja in poje himne edinemu nadumetniku: sebi. Velezanimiva, zabavna knjižica, pisana v briljantnem slogu, ki pa bodi predmet ne le psihologu, nego tudi psihijatru! Morda kaj več prihodnjič.

Rihard Svoboda: „Grča.“ Igrokaz v treh dejanjih. V Gorici. 1910. 25. sešitek „Taliže“. Natisnil A. Gabršček. — Svoboda je za svojo dramo zajel snov iz najnovejše struje našega duševnega in socialnega življenja: iz „svobodne misli“. Mlada je še ta struja pri nas in malo ima odkritih in doslednih privržencev. Zdravnik dr. Grča je hotel biti med Slovenci dosleden svobodomislec — pa je naletel na hude sitnosti. Družba ga bojkotuje, hoče ga spraviti ob službo in ob kruh. Duhovščina hujska proti brezverskemu zdravniku . . . „Odločil sem se, da storim vsemu dosedanjemu hinavstvu konec . . . Sam sebe bi se moral sramovati, da bi vztrajal še nadalje lažnik, komediant . . .“ Tako pravi profesorju Hlepuhu dr. Grča. Mi mu verjamemo, da govori iz duše. Ne bom dalje našteval njegovih nazorov. Kdor hoče dr. Grčo poznati, naj čita dramo in zadovoljen odloži knjigo, ker je tako Grča kakor njegov antipod v mišljenju, župnik Novljan izvrstno karakteriziran. Takisto stoji živ pred nami profesor Hlepuh, kritičen duh, pa sila oprezen človek, ki je

pripravljen o pravem času retirirati, če bo treba, in katerega svobodomiseltvo zanima le v teoriji. Natančno risan je značajni žurnalist Kremenšek — nomen-omen! — ki je prepričan o tem, kar govori in piše. Kremenšek ni nikakšen žurnalističen kuli, ki piše članke, da je pač njegov list napolnjen, ampak Kremenšek in njegov list sta eno in isto. Realistična figura v drami je lastnik tiskarne Ziga Koritnik, ki mu je tiskarna in „Narodna vest“ res samo — korito, geschäft! Kakšen kontrast med Koritnikom in Kremenšekom! Konflikt nastane, ker je Grčev sin Janko zaljubljen v Tribučevo hčer Zdenko. V tem, da hoče konservavec Tribuč ohraniti pri poroki svoje hčere vse dosedanje verske običaje, nastane dramatični sokob, ki bi se bil lahko končal tudi tragično, pa Rihard Svoboda je razpletel dramo „mirnim potom“ in konflikt je samo dramatičen. „Grča“ je res prava drama, igrokaz z ostro risanimi značajji, zajetimi iz življenja. A ker je svobodomiselnna struja pri nas nekako — revolucionarna in vladajočim krogom na obeh bregovih Ljubljani skrajno nesimpatična, zato je prav pametno, da je slavna cenzura ni pustila igrati! Meni se zdi ta prepoved višek modrosti in previdnosti! Pomislite, ljubi kristjani! Igra bi bila bržčas lepo uspela na odru in vsled tega bi bila razburila duhove po zaduhlih kanclijah! Bržčas bi bilo prišlo do diplomatskih konfliktov s Spanijo! Prav verjetno je, da bi se bilo gledišče porušilo — očitna kazen božja — in naposled bi bil potres še enkrat „razrukal“ našo Ljubljano. Cviček bi se bil vsled uprizorjene „Grče“ podražil in, kakor smo zvedeli z dunajske zvezdarne, bi bil Halleyev komet prijadral s tako velikanskim repom, da nas Bog varuj, ter z enim samim mahljajem pomoril vse častite čuvaje javnega reda in miru! Ne samo po Ljubljani, nego po vsej Avstriji bi drugi dan po predstavi „Grče“ kometov „ciankali“ opustošil vse, kar leze in grede in vse to zaradi te nesrečne svobodne misli! Samo čitajte, kaj govori dr. Grča v drami, n. pr. na strani 23: „Koliko pa je vredna tista svobodomiselnost, ki dela danes še na vseh koncih in krajih ultramontanstvu največje koncesije? Kakšna je tista svobodomiselnost, ki hodi še po cerkvah, za procesijami, oddaje svoje otroke samostanom . . .?“ In dalje: „Svobodna misel ni za ljudi, ki so po svojih načelih dvoživke“ (čujte!) . . . In na str. 26.: „V svobodnih šolah šele je začetek popularizacije svobodne misli . . .“ Ali niso taki nazori, izgovorjeni javno na odru pri električni razsvetljavi — blasfemija?! Bog odpusti grehe Rihardu Svobodi, da je kaj takšnega napisal, predstavljati se pa vendar ne more. Vsa Avstrija bi se podrla vsled „Grče“, to je kakor na dlani. . . . Kakor vse kaže, se „Dr. Grča“ v tekočem stoletju

še ne bo mogel predstavljati na slovenskem odru. Ni pa prepovedano dramo čitati. Cenzura to velikodušno dovoljuje. In zato imam opraviti samo z literarno stranjo drame. Kot literarno delo pomeni „Grča“ važen korak v slovenski dramatični književnosti, ker ima očitno izraženo tendenco. Snov je, kakor sem že uvodoma poudaril, povsem nova za našo dramatiko. Dramatizacija snovi, kjer igra svobodna misel glavno vlogo, drama, v kateri značajan in dosleden svobodomislec trpi zaradi svojega prepričanja, je za našo dramatiko nova. Rihard Svoboda je pokazal pogum, da je novo svetovno strujo, ki se je začela mogočno razvijati, vzel v svojo zaščito, seveda je z dramo obenem dokazal in pojasnil, kakšne težave ima in s kakšnimi zaprekami se ima boriti svobodna misel med malimi narodi z nerazvito kulturo in med narodi, ki politično niso samosvoji. Slovenski svobodomislec, kolikor jih je pravih, pozdravljajo „Grčo“ in so mu za njegovo sopomoč hvaležni. Da je naše časopisje „Grčo“ skoraj popolnoma ignoriralo in zamolčalo, se ne čudimo, ker poznamo naše klavrne razmere. A. A.

Novotny V. dr.: Alkoholizem. „Ljudska knjižnica, II. zvezek. Cena 50 h, po pošti 60 h. Krško, 1910. Urednik V. Spindler v Celju je sklenil nadaljevati svoje v l. 1903 započeto izdajanje „Ljudske knjižnice“, v kateri bi sčasoma podal našemu narodu kolikor mogoče dobro zbirko poučnih knjig iz vseh strok človeškega znanja. Lepa namera! Alkoholizem ali žganjarsko kugo smatramo za eno največjih nesreč, ki mori naš narod, zato II. zvezek „Ljudske knjižnice“ podaja spis znanega češkega zdravnika — pisatelja. „Ljudska knjižnica“ bo poslej izhajala redno in sicer vsako leto po 6 zvezkov. Kdor hoče postati stalen naročnik knjižnice, dobi vseh 6 zvezkov za celotno naročnino 2 K, ako vpošlje znesek naprej. Za prihodnje zvezke se pripravljata: 1) spis o higijeni na deželi in 2) spis o postanku človeka (v materinem telesu), njegovem razvoju in koncu. Knjiga bo opremljena s slikami. Izdajatelj je Vekoslav Spindler urednik Celje, Dolgopolje I.

Zavadil Ant.: Češko-slovenski slovar. Str. 248. Cena K 2-80. — Zavadil Ant.: Slovensko - češki slovar. Stran 331. Cena K 4-60. — V založništvu I. Otta v Pragi. Prvi del je izšel pred dvema letoma, drugi del pa sedaj. Obe knjigi sta Slovencem, ki se uče češčine, jako dobrodošli, ker sta izredno praktično sestavljeni. Zato ju toplo priporočamo.

Pregelj Ivan dr.: Romantika. V Gorici (Narodna Tiskarna) 1910. 90 strani. Cena K 1-50. Nov pesnik je položil pred javnost okrog 50 pesmi, dovolj obsežno zbirko, da si moremo stvoriti sodbo o njem. Skorja pri pesmih je precej trda, a jedro je dobro in zdravo; pesnik ima svoje življenske nazore. Omahovanja iz sistema v sistem ne opažamo, zato pa ne vidimo razvijanja; stojimo takoj na tleh brez potresa. Iznenadi nas pa, da pesnik v smotrenem svojem naziranju ne najde ali vsaj ne vidi srečne zadovoljnosti; baš nasprotno: njegova življenska uverenost se kaže v žalni obleki, kajti „temna bridkost“ je njegova „radost“, „v solzah prečute noči“ so njegovi „dnevi“, a „sivi lasje“ — njegova „mladost“! Tako nam zagotavlja njegov „Motto“ in podobno poje drugod (na prim. na str. 14, 22 i. dr.) Ta trpkost se nam ne zdi dosledna; dotične pesmi delajo vtisk pretiranosti in ne učinkujejo, ker se nam ne zde iskrene. Takih pesmi in takih misli naj se naš pesnik ogiblje, ker mu ne pristojajo; taka sivolasa romantika ni zanj. Ako nas vse ne moti, leži moč našega pesnika na povsem drugem polju: pri zastopstvu sicer resnih, a prav odločnih misli in čustvovanj, bodisi v realni, nebolehavi melanholiji ali v bo-

jevitim nastopu za svojo prepričanost ali v kritičnem, tudi zbadljivem presojevanju nasprotnih mu tendencij. Lepi zgledi te vrste so n. pr. na st. 18, 27, 34, 42. V tem žanru se je pesniku mnogo že posrečilo in more se mu še več. Da ena izmed takih pesmi, stoječa baš v sredi med mehkočutnostjo in odločnostjo in zato prav zanimiva, spominja na Lenauovo „Weil' auf mir, du dunkles Auge...“, to je pač le slučajno in ne krati vrednosti pesmice, ki spada med najlepše. („Pomladnja noč“, str. 20). Najbolj pa nam uga-jajo pesmi epskega značaja; vse drugo naj pesnik pusti v nemar in na tem polju naj ostane. Polnoglasna njegova beseda in trpkost, nekoliko ublažena s humorjem, se kakor nalašč prilega takim pesmim; tri izmed njih (str. 60, 63, 65) so kar vzorne. Jako dobra je tudi pesem „Zlobne oči“, zapeta prav v duhu Prešernovih romanc. Pesmi te vrste pogrešamo v našem slovstvu najbolj in vendar se baš take izmed vseh najrajše bero. Novega epika (pa ne pesnika obširnih eposov!) potrebujemo in pričakujemo! A naj se ogiblje prekričanih barv, kakor jih je rabil v baladah (str. 74, 82). V dikciji je pri našem pesniku še mnogo neskladnosti in pretiranosti; „prstan“ se primerja (str. 39) „vinskemu trsu“; „noč pokojna“ se imenuje „sanj gospa“ (str. 9), kes je „sovražni pes“; precej čuden je izrek: „Kakor mehkih rosa rož, naj iskren bo v žitju mož“ (st. 48, podobno str. 49) Težnja po prav očitni izvornosti škoduje pesmim po obliki in vsebini in jih dela mestoma nejasne. Tudi ta nedostatek, znak prvih nastopov, pa more kmalu izginiti, kakor tudi razne jezikovne in naglasne posebnosti in nenavadnosti. Vsekakor: tu je pesnik.

Dr. Jos. Tomiňšek.

Maglajlić Ferid: Iz staroga vilajeta. Prípo-vijesti. U Zagrebu. Izdala „Matica Hrvatska“. 1909. (Zabavna knjižnica Mat. Hrv.). — Združenih je v to knjigo dvanajst povesti, ki jim je to skupno, da so posnete iz muslimskih odnošajev. Ta njih značaj jim daje v naših očeh a priori ono zanimivost, ki jo ima za nas vse tuje, zlasti vse orientalsko. Možno pa bi seveda bilo, da bi se zanimivost zamorila že v povojih: ako bi namreč pisatelj ne znal snovi prijeti od mikavne strani, ali ako bi bila njegova telinika nerodna, ali ako bi nas dražil z ostentativno tendencioznostjo. Maglajlić pa je mož na svojem mestu. Spretno je postavil svojo snov v ospredje, a sam jo oprezno le razvija pred našimi očmi, ne da bi sploh podčrtaval, kar je značilno in nam seveda kolikor toliko tuje. Občečloveški motivi, ki domujejo v vsakem srcu, zvené tudi v prsih muslimskih mladenk, mladenčev in starcev. Vsebina je ista kakor pri nas; le oblika, v kateri se pojavljajo težnje in strasti in v kateri dospejo do uresničenja, le ta je drugačna nego pri nas, enostavnejša, pristnejša, nam nenavadna: običaj je pač običaj! Pa tudi to nenavadnost jedva zapazimo, ker si nehote mislimo: „To, kar tu stoji, je pač povest“, in se še kot ocenjevalci zavedamo, da so te povesti obenem slike iz „vilajeta“, vzete iz čisto novega nam svetovnega naziranja. Tudi tu se iščejo in ljubijo mladeniči in devojke, tudi tu so prisilili deklico, da je vzela neljubljenega moža pijanca, češ, ona ga bo spametovala. Isto vzdihovanje, isto koprnenje, isti jok kakor pri nas. A v teh povestih gre mladenič ponoči enostavno pod okno izvoljenke, jo pokliče k sebi in jo pelje še ponoči ravnim potom kot zaročenko k materi, da jo objame! Ali: ker oče vidi, da sin snaho le muči, jo odpusti iz hiše; ona se razbremenjena vrne domov in si more dobiti drugega moža. Toda, kakor rečeno, te specifične posebnosti se prikazujejo zelo diskretno. Knjiga zasluži pozornost.

Dr. Jos. Tomiňšek.

Šanda Janko: „Lazarić Lindarski“. Povest v verzih. Samozaložba. V Zagrebu, 1909. — 164 str. male 8°.

Cena, broš. K 1-60, vez. K 2-60. — Josip Lazarič je isterski junak. Kakor se poučimo iz pisateljeve opombe k pričujoči knjižici, se je Lazarič hrabro boril proti Francozom l. 1809, zlasti pa l. 1813, ko je pri Lindaru premagal večjo četo Francozov. V zahvalo za to zmago je dobil plemstvo s predikatom „Lindarski“ in so mu v Pazinu postavili spomenik, ulit iz francoskih krogel. Temu možu je posvečen epski spev, ki izzveni v vizijo: „Podoba zrem lestno v oblakih zatona: „Iirje oživiljene“ zlata je krona. Podoba prelestna, nikdar ne izgini, oj zvezda ti rešna rodu, domovini“. — Tako se tendenca, ležeča v snovi sami, obrne v nasprotno stran; ta preobrat se pripravlja že prej in ne pripušča, da bi se avtor z odločnostjo postavil le na eno stališče. S predmetom se vsekakor dá kaj narediti; veliko historično ozadje in navdušenje za ožjo domovino moreta tvoriti ogrodje za literarni izdelek; izpopolnitev in oživotvorjenje ogrodja mora storiti umetnik iz lastnega, s pomočjo intuitivno izmišljenih ali iz študij najetih situacij in situacijskih oseb. Vendar, ako se uvažujejo razmere in čas, bi iz vsega nastala neprisiljeno le povest, in sicer povest v prózi, ne v verzih. Verzi so pretenciozni in zahtevajo, ako je njih vsebina „povest“, bodisi epično naivnost ali pa mogočno zvonkost, dovršeno v obliki in vsebini. Naš spis pa je v bistvu lirika; njegova gostobesednost nadomestuje epiko. Težke svoje zadače pisatelj ni mogel povoljno rešiti ne po obliki ne po vsebini. — Vse pisatelje svarimo pred obsežno epiko. Kar imamo v slovenščini tekom zadnjih desetletij takih „spevov“, vsi so ponesrečeni!

Dr. Jos. Tomiňšek.

Grohovac Ivo - Riječanin, „Glasovi sa Kvarnera“. Pjesme. Rijeka 1909. Naklada tjednika „Riječki Glasnik.“ K 1-50. Ob Kvarneru se svita! Prakultura teh krajev, ki spadajo med najlepše kraje v Evropi, je spala in sanjala v svoji pozabljeni samoti. Tiha romantika je tod domovala; le letoviščarji, dialektologi in folkloristi so prihajali k njej v kratke posete; a imajoč pred očmi le ožje svoje namere, ji niso pogledali dovolj globoko v oči, je niso prepoznali in so jo hitro pozabili. Oznanjajo se drugi časi. — Pripravljala se velik preokret v realnem življenju na teh kršnih tleh; računajoči um že meri njih latentne moči. Zavtrpnilo pa je tudi srce Kvarnera v prvih enega njegovih najzvestejših sinov, našega „Riječanina“. Reka je dala Grohovcu njegov psevdonim, Reka kot osrčje Kvarnera pa ga tudi navdušuje in daje njegovemu imenu vsebino. Tudi zakrknjenca mora ganiti ta pristna ljubezen do doma in domovine, ljubezen, ki nič ne vprašuje po vzrokih, ki je vesela in srečna ob sami sebi in ob lastnem užitku. — Pesnik pa tudi pozna svoj dom; proučil nam je preteklost, vživel se je v njegovo sedanost in verno upa v njegovo srečno bodočnost. Srečen je, ko se v pesniški intimnosti združuje s svojim krasnim morjem, s starimi, nekdanjimi slavimi mesti, s naravo, ki ji ni para, in z ljudmi, ki so mu ne le bratje, ampak tudi potomci prednikov in predniki srečnih potomcev. Pesnik pa se pri vsem žarkem domačem patriotizmu vedno čuti tudi člena velike celote; zato ne postane enostranski in zato se mu radi vdajemo; saj si mislimo, da bi vsak plemeniti človek naj bil v tej obliki ljubitelj rodnega domovja in rodnosti. Sledimo mu tem rajši, ker kaj hitro spoznamo, da imamo pred seboj pesnika resnega mišljenja in globokega prepričanja, pesnika, ki se ne poigrava z besedami, ampak šele potem kaj pove, ko res ve kaj povedati, moža, ki ni pisal pod trenutno iluzijo, ampak iz celega svojega bivanja. Tako je nastala resna knjiga resnega moža, iskrena in trdno zgrajena. In dobro priporočilo je zanjo, da ji je vzor naš Prešeren: tudi v tej zbirki imamo n. pr. sonetni venec

z akrostihom. — Cena lepo opremljeni knjigi (10 pol velike osmerke) je zelo nizka; uvod ji je spisal R. F. Magjer.

Dr. Jos. Tomiňšek.

Gjorgjević Vladan dr. Bivši srbski ministrski predsednik, praktični zdravnik in pisatelj, slavi svoj petdesetletni pisateljski jubilej. Rojen je bil 21. novembra 1844 v Starem Belemgradu kot sin Grka in Grkinje. Absolviral je gimnazijo in visoko šolo v Belemgradu, promoviral na Dunaju, bil Billrothov asistent, se boril še kot študent na barikadah Belegagrada proti Turkom ter je deloval kot zdravnik v francoskonemški vojni. Pisateljstvo je začel že v gimnaziji; pisal je drame in novele, kot med. asistent je napisal več znanstvenih študij ter je izdal knjigo o poslih v bolnišnici. Še mlad zdravnik je postal osebni zdravnik kralja Milana, ki je bil izreden talent, silen temperament, individualnost najvišje potence in cel človek, bogat vrlin in hib. Dr. Gjorgjević je ustanovil takrat „zvezo srbskih zdravnikov“, srbski „medicinski arhiv“ in l. 1876 srbski „Rdeči križ“. Obenem je ustanovil leposlovni list „Otadžbina“ in bil dolgo vrsto let njegov glavni leposlovni sodelavec. V vojni proti Turčiji je bil sanitetni polkovnik in po vojni je postal šef zdravstvenega oddelka v notranjem ministrstvu ter je reformiral vse javno zdravstvo. Takrat je ustanovil tudi list „Narodno zdravlje“ in bil prvi ustanovnik prvega srbskega telovadnega društva, iz katerega se je razvil „Dušan Silni“. Iz te dobe je tudi njegovo delo v 4 zvezkih „Zgodovina srbske vojske in sanitete“ l. 1884 je bil izbran županom Belegagrada, ki ga je naglo moderniziral. V srbskopolgarski vojni je bil dr. Gjorgjević sanitetni šef glavnega tabora. Zaradi natiska njegovega dnevnika „Slivnica“ je bil obtožen, a oproščen Lani pa je po tem dnevniku izdal „Zgodovino srbskopolgarske vojne“, ki jo je srbski generalni štab odlikoval. l. 1888 je bil dr. Gjorgjević naučni in poljedelski minister, l. 1891 poslanik v Atenah, l. 1894 poslanik v Carigradu. Že par mesecev nato ministrski predsednik. Ker se je protivil poroki kralja Aleksandra z Drago Mašinovo, je padel v nemilost ter se je preselil s svojo obitelji na Dunaj, kjer je ostal do 29. maja 1903. Takrat je spisal za „Zukunft“ študiji „Ženske Obrenovičev“ in „Zadnji Obrenović“. Povrnivši se v Srbijo, je začel pisati svoje veliko politično delo „Konec dinastije“. Zaradi tega so ga vrgli šest mesecev v ječo. Zadnja leta je napisal roman „Golgota“ (iz dobe kralja Milana), študiji „Turška revolucija“ in „Srbsko vprašanje“. Zda izhaja v ječi napisani dnevnik „Minister v ječi“. Dr. Gjorgjević se danes ne bavi več s politikom, nego živi le za literaturo. Preživel je viharne, zelo krvave čase v srbski zgodovini, bil je prijatelj in desna roka kralja Milana, služil je kralju Aleksandru in pozna tajnosti kralja Petra. Kdor je čital vsaj njegov roman „Golgota“ (iz doživljajev Milana in Gjorgjevića v dobi neznosne kraljice Natalije), mora spoštovati tega duhovitega pisatelja evropskega obzorja. Njegove zasluge za srbsko vedo, leposlovje, vojsko in državo so velike. Zato mu k jubileju njegovega kulturnega dela čestita tudi naš „Slovan“. Mnogo je pretrpel dr. Gjorgjević za svojo domovino, a sad njegovega delovanja ostane mu spomenik „aere perennius“. Slava dr. Vladanu Gjorgjeviću!

F. G.

Ropšin: Konj blodni. Roman. Na ruskem literarnem obzorju vzhaja menda zopet nova „zvezda.“ Nedavno je izšel roman mladega pisatelja Ropšina (dotlej je bil pisal pod imenom Leon) „Konj blodni“, ki je vzbudil veliko senzacijo in velik odpor. Roman je bil preveden takoj iz ruskega rokopisa na dansko in nemško in je torej izšel hkratu v treh jezikih. Na Ruskem je bilo tiskano to delo

najprej v „Ruski Misli“, a potem v izdanju „Šipovnika“; razprodan je bil v nekaj dneh. V II. izdaji je cenzura črtala vsa ostrejša mesta, da je ostalo pravzaprav samo ogrožje. Roman je dnevnik terorista in prikazuje verno sliko ruske revolucije. Naslov je vzet iz razodetja sv. Janeza, ki je v njem govor o blodnem konju, na katerem jaha smrt. Avtor dnevnika in junak romana je pravi anarhist, ki je sklenil, da poruši stari svet, da izraste na njegovih razvalinah novo življenje. Predstavitelj tega starega sveta je moskovski gubernator, ki ga junak ubije. Umori pa tudi moža svoje ljubice, ker mu je na poti ter modruje, da med idejnim umorom gubernatorja in med sebičnim umorom soproga ni nikake razlike. Junak se končno ustrelil. Pred smrtjo se zaglobi v težke misli. „Naveličal sem se življenja. Dolgočasno se vlečejo dnevi in leta: danes kakor jutri, jutri kakor danes... Življenje je kakor ozka ulica: stare hiše, nizke, stare strehe in temen gozd dimnikov, ki se iz njih vali dim.“ — Tak se kaže svet onim, ki je v njih ugasnila zadnja iskra ljubezni do ljudi. Pisatelj je verno očrtal mišljenje in čustvovanje mlade ruske generacije. Na vsaki strani je videti, da je avtor mnogo tega, kar piše, v resnici doživel. Delo preveva oster fatalizem, spojen z nežno čuvstvenostjo za prirodne dojme. V ruski kritiki je izzval roman „Blodni konj“ jako živahno polemiko. Leonid Andrejev je delo ostro kritiziral, češ da diši povest po gnilobi, kakor star sir ter da je zelo neumetniško, neverjetno in za Ruse žaljivo. Drugi so zopet ugovarjali, da je to krivično, ker je videti, da je roman pisan s srčno krvjo. Kritiki in romanopisec Merežkovskij pravi, da je po Tolstem in Dostojevskem to „najbolj ruska“ knjiga. Žukovskij trdi, da prevevajo vse delo poezija, lepota in resnična umetnost. Celo konservativna kritika priznava Ropšinu neobičajno moč duha in izreden literaren talent. Radovedni smo torej na ta roman, ki ga pač dobimo kmalu v roke. G.

† **Björnson Björnsterne.** In zopet se je strnila zemlja nad možem orjakom. Preminil je „norveški nekronani kralj“, kakor so imenovali Norvežani svojega velikega pesnika-učitelja Björnsona, neustrašnega in gorečega zagovornika vsega lepega, dobrega in pravičnega na svetu. Björnson je bil pesnik po božji milosti, vodil je večkrat najznamenitejša norveška gledališča, urejal je najuglednejše liste svoje domovine, ali vse to ga ni moglo trajno in izključno privezati nase. Boriti se, delovati z vsemi silami in z vso intenzivnostjo za dobro stvar, to je bil oživljajoči element v življenju Björnsona. Ni je bilo stvari, ki bi se on zanjo ne zanimal. Björnson ni poznal nikake stranke, nikake vlade in nikake razlike narodov: če se mu je zazdelo, da se je zgodila kje kakšna krivica, takoj se je zagnal kakor razkačen lev v zatiralce in tlačitelje ter se je zavzemal z vsemi močmi svojega temperamenta, svoje visoke naobrazbe in svojega navdušenja za ono, kar se mu je zdelo pravično. Moč njegove osebnosti in sila njegove žive besede sta dosegli, da ga je poslušal in uvaževal ves svet. Björnson je poznal višino in nižino življenja doma in v tujini, zato ni bil nikak sanjač, nego pozitivist, ki pa veruje v izdale. On ni bil, kakor n. pr. Ibsen samotar — mislec, temveč se je počutil najbolje v svetu, v živem boju. Potreboval je družbo, svet, navdušenje. Zato je ljubil ljudske shode, gledališče.

Björnson je bil izredno mnogostranski. Bil je pesnik, reformator, urednik, gledališki ravnatelj, agitator, vodja v političnih bojih, sodnik ter javen zagovornik vseh ponižanih in razžaljenih, — vse to je bil in še mnogo več. Najprej je opozoril Björnson svet nase s finimi kritikami in z novelami iz kmetskega življenja, ker je umetniško opisal posebnosti norveškega kmeta. Že od nekdanj ga je posebno zanimal oder. Romantično-historične drame „Kralj Sverre“, „Sigurd Slembe“ in „Sigurd Jorsalfar“ so specifično norveške. Vmes je napisal fino veseloigro „Novoporočena“. Temu so sledile povsod znane drame „Kralj“, „Leonarda“, „Novi sistem“, „Rokavica“, — iz vseh doni pesnikova nova društvena morala, vse imajo lepo, zdravo tendenco. V verski drami „Preko naše moči“, katere I. del se je uprizoril preteklo sezono tudi na ljubljanskem odru, je dosegel Björnson vrhunec. Nobena poznejša drama „Paula Lange in Tora Parsberg“, „Laboremus“ i. dr. ne dosežajo tega gigantskega dela. „Geografija in ljubezen“ je ljubezniva veseloigra, in tudi zadnje dramsko delo Björnsonovo. „Kadar cvete trta“ je nežno in fino pisana veseloigra, ki je dosegla nekaj tednov pred pesnikovo smrtjo krasen uspeh. Poleg dram je pisal Björnson romane in novele „Orne“, „V zastavah je mesto in pristanišče“, „Na božjih potih“, „Absalonovi lasje“, „Materine roke“ i. dr., kjer se z naslodo pogloblja v duševno življenje svojih junakov. L. 1902 je dobil Björnson Nobelovo nagrado. Kot agitator za vse dobro je potoval po vsem svetu, preživel je mnogo časa tudi v Avstriji ter se je opetovano javno potozal za pravice Slovanov. Z Björnsonom je umrl mož izrednega, živahnega duha, plemenitega srca, mogočne, sugestivne sile. G.

POPRAVKI.

V št. 7., V. Levstik „Jesenski izprehod“ 8. vrsta zgoraj (desno) beri sreča nam. sveča, in kresnih nam. krasnih. — V št. 6., V. Levstik: Pmlad, 3. vrsta zgoraj (levo) beri prošlosti nam. prostosti.

Velecenjem naročnikom „SLOVANA“.

Z današnjim zvezkom „Slovana“ odlagam uredništvo, ker sem kot ravnatelj slovenskega deželnega gledališča s posli toli preobložen, da ne morem listu posvečati več tiste pažnje, ki bi jo „Slovana“ zaslužil. Zahvaljujem se torej vsem č.č. dosedanjim dopisnikom in sodelavcem kar najiskreneje ter jih prosim, naj ostanejo „Slovanu“ zvesta opora tudi poslej. Osobito pa zahvaljam še tem potom vse svoje prijatelje med brati Čehi, Hrvati in Srbi, ki so mi 7½ leta „Slovanovega“ uredovanja stali z dejansko pomočjo ob strani ter so mi bistveno pomagali vzdrževati „Slovana“ na sedanji višini. Končno zahvaljam tudi sl. založništvo in vodstvo tiskarne za svojo prijateljsko podporo.

V LJUBLJANI, dne 15. junija 1910.

Fran Govékar.